

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ตามนโยบายด้านการศึกษาของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายพิจิตต์ รัตกุล ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนเนื้อหาหลักสูตรที่หลากหลาย ตามความถนัดและความสนใจเรียนอย่างมีความสุข ไม่เครียด ซึ่งงานปฏิรูปการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้วนำเสนอเนื้อหาในหัวข้อต่าง ๆ ได้แก่ การจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการสอน การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา การจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร สภาพการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร และสภาพการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพนักเรียนของโรงเรียนราชวินิต และโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย

1. การจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียน

กิจกรรมเป็นสิ่งที่โรงเรียนควรให้ความสำคัญและจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้แสดงออกตามความสนใจ ความถนัดของตนเอง การทำกิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนรู้จักปรับตัวเข้ากับผู้อื่น รู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบ เสียสละเพื่อส่วนรวม ฝึกการเป็นผู้นำผู้ตาม นอกจากนี้ กิจกรรมยังทำให้นักเรียนมีประสบการณ์ตามความสนใจของนักเรียนที่มีแตกต่างกัน (จิตรา ทองเกิด , 2542) กิจกรรมนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย และความสามารถด้านต่าง ๆ ของนักเรียน อีกทั้งด้านความรู้ (Head) คุณธรรมจริยธรรม (Heart) สุขภาพพลานามัย (Health) และความสามารถในการประกอบอาชีพ (Hand) (นราธร , 2541)

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (2534) อธิบายว่า กิจกรรมนักเรียนตรงกับคำในภาษาอังกฤษมีถึง 15 คำ คือ activities , student activities , extra curricular activities , student activity program , extra class activities , co - curricular activities , semi - curricular activities , campus activities , creative school activities , non - curricular activities , allied activities , group activities , out of class activities , informal activities และ third curriculum

1.1 ความหมายของกิจกรรมนักเรียน

นักการศึกษาตลอดจนผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมนักเรียนได้ให้ความหมายของกิจกรรมนักเรียนไว้ ดังนี้

กิจกรรมนักเรียน หมายถึง การให้บริการหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้นักเรียน นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยนักเรียนสมัครใจเข้าร่วมตามความสนใจ ความถนัด ภายใต้การดูแลของครูและขอบเขตที่โรงเรียนกำหนด ไม่มีหน่วยกิตหรือคะแนนที่จะมีผลต่อการเรียน แต่จะช่วยเสริมการเรียนการสอนตามปกติ (นันทนา เทพบริรักษ์ , 2526) มุ่งให้นักเรียนมีประสบการณ์เพื่อพัฒนาตนเอง จัดเป็นของนักเรียน โดยนักเรียน และเพื่อนนักเรียน ไม่ได้จัดในห้องเรียนเหมือนวิชาเรียนตามปกติ (ชีรวุฒิ ประทุมทรัพย์ , 2534) ลักษณะกิจกรรมนักเรียนจะเน้น

1. ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ให้นักเรียนแสดงความสามารถอย่างเต็มที่
3. ให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
4. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเป็นพลเมืองดี
5. ฝึกทักษะทางสังคมระหว่างนักเรียนกับผู้อื่น (นราทร , 2541)

จากความหมายของกิจกรรมนักเรียนที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กิจกรรมนักเรียน คือ กิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนนอกเหนือจากการเรียนปกติ โดยนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจ ไม่มีหน่วยกิต หรือคะแนน มุ่งหวังให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองและเป็นบุคคลที่ดีของสังคม

1.2 ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมนักเรียน

ดำรง ประเสริฐกุล (2542) กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดกิจกรรมนักเรียน ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อการเรียนการสอนของโรงเรียน
 - 1.1 ช่วยส่งเสริมและเพิ่มพูนทักษะในวิชาต่าง ๆ โดยจัดกิจกรรมเสริมตามหลักสูตรให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น ชุมนุมภาษา ชุมนุมวิทยาศาสตร์ ชุมนุมสังคมศาสตร์ ฯลฯ
 - 1.2 ช่วยส่งเสริมและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกทำกิจกรรมทางวิชาการตามที่ตนถนัดและสนใจ เป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์มากยิ่งขึ้น
 - 1.3 ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการด้านคอมพิวเตอร์ ด้านภาษาธุรกิจ ด้านการท่องเที่ยว ฯลฯ
 - 1.4 ช่วยส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนให้มีการปรับปรุงแก้ไขให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น

2. ประโยชน์ต่อตัวนักเรียนโดยตรง

2.1 นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้ความสามารถเป็นพื้นฐานในการศึกษาหรือประกอบอาชีพในอนาคตต่อไป

2.2 นักเรียนได้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำงานเป็นหมู่คณะ เกิดความสามัคคี รักหมู่คณะ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2.3 ก่อให้เกิดค่านิยมที่ดี มีจริยธรรม คุณธรรม เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

2.4 ส่งเสริมความมีระเบียบวินัย เคารพกฎระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน และสังคมตามพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2.5 พัฒนาบุคลิกภาพให้มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ แข็งแรง ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง

3. ประโยชน์ต่อการบริหารงานของโรงเรียน

3.1 ทำให้ได้รับความร่วมมือระหว่างครูอาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง และบุคคลอื่น ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

3.2 ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักเรียนกับผู้บริหาร นักเรียนกับครูอาจารย์ นักเรียนต่อนักเรียนด้วยกัน รวมทั้งโรงเรียนกับชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

3.3 ลดการทำงานของผู้บริหาร ครูอาจารย์ โดยมอบหมายให้สถานักเรียน คณะกรรมการนักเรียน ทำหน้าที่ฝ่ายปกครอง สร้างระเบียบวินัย ควบคุมดูแลตนเอง โดยมีครูอาจารย์ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา

3.4 ผู้บริหาร ครูอาจารย์ มีความใกล้ชิดกับนักเรียนมากยิ่งขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อมีปัญหาจึงสามารถแก้ปัญหาได้ทันเหตุการณ์

4. ประโยชน์ต่อสังคม

4.1 สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง และชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

4.2 ช่วยพัฒนาชุมชนสร้างชีวิตที่ดีในชุมชน เช่น ชุมชนอาสาพัฒนา กิจกรรมลูกเสือ - เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมเหล่านี้สามารถช่วยเหลือสังคมได้ส่วนหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมนักเรียนที่จัดในโรงเรียนจะช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนให้นักเรียนพัฒนาตนเองไปในทางที่พึงประสงค์ ผู้บริหารโรงเรียนมีระบบการบริหารที่เกิดประโยชน์แก่โรงเรียน อีกทั้งผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการสอน

2.1 ประเภทของนวัตกรรม

นวัตกรรม (Innovation) เป็นการนำวิธีการที่คิดค้นขึ้นใหม่ หรือดัดแปลง ปรับปรุง เพิ่มเติมจากวิธีการที่เคยใช้แล้วได้ผลดี มาใช้ในการทำงานเพื่อให้การทำงานได้ผลดี (จูไรรัตน์ นิพัทธสัจจ์ , 2529) วงการ หรือ กิจการใด ๆ ก็ตามที่นำความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เข้ามาใช้เพื่อปรับปรุงให้ดีกว่าเดิม มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เรียกได้ว่าเป็นนวัตกรรมของวงการนั้น ๆ (บุญเกื้อ คอรรหาเวช , 2541) ซึ่งนวัตกรรมทางการศึกษาหรือทางการสอนเป็นการนำเครื่องมือหรืออุปกรณ์ วัสดุ และวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในวงการศึกษ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ หรือวิธีการต่าง ๆ ในการจัด หรือให้การศึกษาให้ได้ผลดีกว่าเดิม (ชีรชัย ปุรณโชติ , 2532)

อุมา สุขนธมาน (2526) ได้จัดประเภทของนวัตกรรมไว้ ดังนี้

1. นวัตกรรมทางหลักสูตร เช่น การเรียนโดยเด็กต้องผ่านจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละบทก่อนเรียนบทต่อไป (Mastery Learning) และการรวมเนื้อหาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องเนื้อกันให้อยู่หน่วยการสอนเดียวกัน (Integrated Curriculum)
2. นวัตกรรมทางการเรียนการสอน เช่น การสอนเป็นคณะ (Team Teaching) และการสอนแบบจุลภาค (Micro Teaching)
3. นวัตกรรมทางสื่อการสอน เช่น การเรียนโดยใช้เครื่องช่วยสอน (Teaching Machines) และการใช้โทรทัศน์หรือวิทยุช่วยสอน
4. นวัตกรรมทางการวัดผล เช่น การวัดผลแบบ summative หรือ formative และการเลื่อนชั้นโดยอัตโนมัติ (Automatic Promotion)
5. นวัตกรรมทางการศึกษา เช่น การศึกษาตลอดชีพ (Life – long Education) การศึกษาระบบเปิด (Open Education) และการศึกษานอกระบบโรงเรียน

สุมน อมรวิวัฒน์ และ สมพงษ์ จิตระดับ (2530) ระบุว่า นวัตกรรมการศึกษา จัดได้เป็น 5 ประเภท คือ

1. นวัตกรรมทางด้านหลักสูตร เช่นการจัดการเรียนการสอนแบบ Mastery Learning ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เป็นลำดับไปจนถึงเป้าหมาย และการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ (Integrated Curriculum)
2. นวัตกรรมทางด้านวิธีการเรียนการสอน การสอนแบบจุลภาค การสอนแบบโมดูล การปรับพฤติกรรม การสอนซ่อมเสริม การสอนเป็นคณะ และการสอนเป็นรายบุคคล
3. นวัตกรรมทางด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา เช่น คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer – Assisted Instruction) การสอนทางไกล การใช้สื่อประสม และบทเรียนแบบโปรแกรมสำเร็จรูป

4. นวัตกรรมด้านการศึกษา เช่น การศึกษาแบบเปิด (Open Education) การศึกษาตลอดชีพ (Long Life Education) การศึกษานอกระบบ

5. นวัตกรรมทางด้านการวัดและประเมินผล เช่น การวัดผลแบบ Summative และ Formative การเลื่อนชั้นโดยอัตโนมัติ

กล่าวโดยสรุป นักการศึกษาที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประเภทของนวัตกรรมที่สอดคล้องกัน ได้แก่ นวัตกรรมทางด้านหลักสูตร นวัตกรรมทางด้านการเรียนการสอน นวัตกรรมทางด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา นวัตกรรมทางด้านการวัดและประเมินผล และนวัตกรรมทางด้านการศึกษา

2.2 องค์ประกอบของนวัตกรรมทางการสอน

ชนาธิป พรกุล (2543) อธิบายว่า นวัตกรรมการเรียนการสอนมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ เป็นส่วนที่บอกว่าการเรียนนั้น ใช้เพื่อพัฒนาอะไร ผลที่จะเกิดขึ้นคืออะไร ผู้สร้างนวัตกรรมต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนเพื่อผู้ต้องการนำไปใช้จะสามารถใช้ได้ผลตรงกับความต้องการ

2. ทฤษฎี หลักการหรือแนวคิด เป็นส่วนที่ทำให้การศึกษามีความน่าเชื่อถือว่าเมื่อนำไปใช้จะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ดังนั้น การเลือกทฤษฎี หลักการ หรือแนวคิด ควรเลือกให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และให้แนวทางในการจัดกิจกรรม หากทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดนั้นมีงานวิจัยรองรับ ก็ยิ่งทำให้มั่นใจในความสำเร็จ

3. โครงสร้างหรือขั้นตอนการใช้ เป็นส่วนที่แสดงภาพรวมของนวัตกรรม ถ้า นวัตกรรมเป็นประเภทสื่อการเรียนการสอน ก็จะแสดงส่วนประกอบต่าง ๆ เช่น ชุดการสอนซึ่งเป็นสื่อประสมประกอบด้วย ของประจำศูนย์ ซึ่งบรรจุบัตรคำสั่ง บัตรเนื้อหา บัตรกิจกรรม บัตรคำถาม และบัตรเฉลย อาจมีรูปภาพ แผนภูมิ ของจริง ของจำลอง หรือสิ่งอื่น ๆ ข้อทดสอบก่อนและหลังการเรียน แผ่นฝึกปฏิบัติ และคู่มือครู ซึ่งอธิบายขั้นตอนการใช้ชุดการสอนโดยละเอียด ส่วนนวัตกรรมที่เป็นกระบวนการ เช่น รูปแบบการสอน จะเป็นคำอธิบายการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น อาจมีการกำหนดเงื่อนไขหรือคำแนะนำในการนำนวัตกรรมไปใช้ให้ได้ผล

4. การประเมินผล เป็นส่วนที่แสดงความสำเร็จของนวัตกรรม ในส่วนนี้ประกอบด้วย วิธีการวัดผล เครื่องมือที่ใช้ทำการวัดผล และวิธีการประเมินผล

โดยสรุป นวัตกรรมทางการสอน เป็นการนำวิธีการจัดการเรียนการสอนซึ่งอาจได้มาจากการคิดค้นขึ้นใหม่ หรือดัดแปลงมาใช้ในการเรียนการสอน โดยตัวนวัตกรรมจะต้องมีวัตถุประสงค์ ทฤษฎี หลักการ หรือแนวคิด โครงสร้าง หรือขั้นตอนการใช้ และการประเมินผลนวัตกรรมนั้น

กิจกรรมประเทืองปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนักเรียนโดยมีการปรับปรุง
 ดัดแปลงวิธีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 22
 ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นกว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนา
 ตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนา
 ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ด้วยเหตุผลดังกล่าว กิจกรรมประเทืองปัญญาจึงจัดได้ว่าเป็น
 นวัตกรรมกิจกรรมหนึ่ง

2.3 ลักษณะของกิจกรรมประเทืองปัญญา

กิตติยวดี บุญชื่อ และคนอื่นๆ (2540) ได้ให้แนวคิดของการเรียนที่ดำเนินไปอย่าง
 มีความสุข เป็นการเรียนที่มีบรรยากาศของความเป็นมิตร ให้การยอมรับ มีวิธีการที่หลากหลายที่จะ
 ให้ผู้เรียนเกิดความรัก และภูมิใจในตนเอง เรียนได้ตามศักยภาพ บทเรียนน่าสนใจ และสามารถนำ
 ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สุนน ออมรวีวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) อธิบายลักษณะของกิจกรรมประเทืองปัญญา
 ไว้ว่า

1. เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างหลากหลาย ส่งเสริมและสนองเนื้อหาใน
 หลักสูตร เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติแต่มีความยืดหยุ่น คล่องตัว สามารถปรับให้
 สอดคล้องกับความพร้อมของโรงเรียนและชุมชนได้
2. ไม่ได้บังคับให้จัดตามระดับชั้นเรียน แต่จัดตามวัยและพัฒนาการของนักเรียนที่
 ใกล้เคียงกัน หรือบางเรื่องก็ไม่จำกัดช่วงของพัฒนาการ แต่จัดตามความสนใจของเด็กที่ตรงกันได้
 ตัวอย่างกิจกรรมที่สามารถจัดได้เช่น กิจกรรมศิลปะ ดนตรี กีฬา นาฏศิลป์ งานประดิษฐ์ งานช่าง
 งานเกษตร งานบ้าน ภาษาสโมสรร ยูทิววี ภาษาอังกฤษจากเพลงและเกม คิดเลขเร็ว สิ่งแวดล้อม
 ประชาธิปไตย คิดเร็วคิดถูก คุณธรรมนำชีวิต สู่โลกกว้าง ผลงาน ศิลปการเคลื่อนไหว
 ทักษะชีวิต ชาวสันถ์นโลก เมืองไทยน่าอยู่ สุขภาพดีมีสุข ธรรมชาติกับชีวิต วัฒนธรรมศึกษา
 คอมพิวเตอร์ ฯลฯ
3. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่อการแสดง และสื่ออื่นๆ
 เข้ามาช่วยส่งเสริม ครูมีหน้าที่จัดกระบวนการ และอาจเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับนักเรียนก็ได้ นอกจาก
 นั้นโรงเรียนสามารถขอความร่วมมือจากกรรมการโรงเรียน สํารวจวิทยากรในชุมชนเพื่อเข้ามาช่วยจัด
 กิจกรรมที่น่าสนใจเพิ่มขึ้น
4. ในแต่ละวันโรงเรียนสามารถจัดช่วงเวลาใดก็ได้ตามความเหมาะสม ในชั้น
 เริ่มแรกของการจัดโรงเรียนอาจจัดในช่วงเวลาเรียน 60 – 90 นาทีสุดท้ายเพื่อลดความสับสน
 ของการสลายกลุ่มของนักเรียนในชั้นเรียน
- 5 ไม่มีรูปแบบตายตัว ขอเพียงให้สนองจุดประสงค์ของกิจกรรม

สรุปได้ว่า ลักษณะของกิจกรรมประเทืองปัญญา นั้น ไม่มีรูปแบบ กิจกรรม เวลา ฯลฯ ที่แน่นอน โรงเรียนสามารถจัดได้อย่างหลากหลายตามความสนใจ วย และพัฒนาการของนักเรียน โดยใช้สื่อการสอน ทั้งนี้ความร่วมมือระหว่างบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมีความสำคัญในการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ

2.4 แนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา

การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา นั้น ต้องการให้เกิดจากความร่วมแรงร่วมใจ ร่วมกำลังความคิดของผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข สุขุม อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงแนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาไว้ว่า ประกอบด้วย การวางแผนแนวทาง สร้างระบบการจัดการ ประสานสัมพันธ์ ร่วมกันริเริ่ม เพิ่มการช่วยเหลือ เอื้อต่อการประเมินผลงาน สานต่อและปรับปรุง มุ่งสู่การปฏิรูป หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง

แนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา มีรายละเอียด ดังนี้

การวางแผนแนวทาง

ทำความเข้าใจให้ตรงกันเรื่องกิจกรรมประเทืองปัญญา แล้วระดมความคิดให้ได้ รูปแบบและแนวทางในการจัดกิจกรรม ตรวจสอบข้อมูลความพร้อมของโรงเรียนและชุมชน ความสนใจของนักเรียน ผลกระทบ ทำการสำรวจเนื้อหาของหลักสูตรที่สามารถนำมาจัดกิจกรรมได้ แล้วปรึกษาหารือว่าจะจัดหรือไม่จัด

สร้างระบบการจัดการ

ถ้าตัดสินใจว่าจัด ให้จัดการเรื่องเวลา สถานที่ จัดกลุ่มนักเรียน บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรม สื่อ งบประมาณ และจัดการเรื่องวิธีการที่เหมาะสมกับความพร้อมของทุกฝ่าย

ประสานสัมพันธ์

ตามนโยบายการเรียนรู้ชีวิตและโลกกว้างอย่างมีความสุขของนายพิจิต รัตตกุล ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร โดยทุกฝ่ายซึ่งประกอบด้วย โรงเรียน สำนักงานศึกษา คณะกรรมการโรงเรียน ชุมชน ผู้ปกครอง ผู้บริหาร ครู และนักเรียน มีบทบาทร่วมกันคิดร่วมกันทำ ร่วมแก้ไขปัญหา

ร่วมกันริเริ่ม

กิจกรรมประเทืองปัญญาไม่มีรูปแบบตายตัว ขึ้นอยู่กับสถานศึกษาคิดรูปแบบของตนเอง โดยสำรวจข้อมูลเบื้องต้น สำรวจความสนใจ เริ่มจากกลุ่มบุคคลใดที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา การจัดกลุ่ม การจัดเวลาเรียน ฯลฯ โดยเริ่มจากจุดเล็ก ๆ ให้ขยายผลออกไป การใช้สื่อ บทบาทของแหล่งวิทยาการ วิทยาการควรเป็นอย่างไร เน้นกิจกรรมด้านใดเป็นพิเศษหรือไม่ แผนระยะยาว แผนระยะสั้น การบันทึกการทำกิจกรรม ซึ่งมีความสำคัญทั้งสิ้น

เพิ่มการช่วยเหลือ

การจัดกิจกรรมประเถียงปัญญา เป็นการเปลี่ยนแนวคิดครั้งใหญ่เกี่ยวกับการเรียนรู้หลายฝ่ายอาจไม่เข้าใจ ผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาจึงต้องช่วยเหลือกัน โดยการให้กำลังใจ กำลังทรัพย์ ให้การสนับสนุนในเรื่องที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา

เอื้อต่อการประเมินผลงาน

ควรมีการกำหนดขั้นตอนของกระบวนการในการจัดกิจกรรมประเถียงปัญญาไว้ชัดเจน มีการบันทึกลักษณะกิจกรรมทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวบรวมปัญหา รวบรวมความคิดเห็น ความพึงพอใจ ตลอดจนสังเกตพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียนจากกิจกรรมในการเรียนการสอน ตามปกติในชั้นเรียนด้วย

การวัดผลการเรียนรู้ในกิจกรรมประเถียงปัญญานั้นสามารถทำได้หลายวิธี เช่น

1. การสังเกตการมีส่วนร่วมของนักเรียน
2. การแสดงท่าทีของนักเรียน เมื่อทำกิจกรรม
3. การซักถาม ตอบคำถาม การสนทนาอย่างเป็นกันเองระหว่างครูกับนักเรียน
4. การรวบรวมผลงานของนักเรียน
5. การใช้เทคนิควิธีที่ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์การร่วมกิจกรรม
6. การเปรียบเทียบการเรียนรู้ในชั้นเรียนกับการเรียนเรียนรู้ในกิจกรรม

ประเถียงปัญญาว่าเสริมกัน แตกต่างกัน หรือไม่ได้ผลเท่าที่ควร

สานต่อและปรับปรุง

ทุกคนที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาไม่ควรรีบเร่ง ค่อย ๆ คิด ค่อย ๆ ทำ ปรับปรุง เก็บข้อมูล บันทึกอย่างเป็นระบบเพื่อประเมินผลและปรับปรุง

มุ่งสู่การปฏิรูปหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง

หากโรงเรียนจัดได้ผล จะพบว่า มีรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้มากมาย เนื้อหาหลากหลายกว้างขวาง สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ครูและศิษย์เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน นักเรียนมีความต้องการเรียน ใฝ่รู้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น

จากแนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมประเถียงปัญญาพอจะสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมประเถียงปัญญาจะต้องเกิดจากความร่วมมือของหลาย ๆ ฝ่ายร่วมกันวางแผนตามสภาพของโรงเรียน และชุมชน มีระบบการบริหารจัดการที่ดี มีการดำเนินการจัดกิจกรรมอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทางด้านการศึกษาของโรงเรียน

3. การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา

กิจกรรมประเทืองปัญญาเกิดขึ้นจากนโยบายด้านการศึกษาของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายพิจิตต์ รัตตกุล ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนเนื้อหาหลักสูตรที่หลากหลายตามความถนัด ความสนใจของตน เรียนอย่างมีความสุข ไม่เครียด ไม่สอนแบบเดิม ๆ นโยบายนี้ตรงกับแนวความคิดของ สุมณ อมรวิวัฒน์ ที่ต้องการใช้เวลา 60 – 90 นาที ให้มีการจัดกิจกรรมแบบ “ลดเวลาสอน เพิ่มเวลาเรียนรู้” ซึ่งโรงเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ตามความต้องการและเหมาะสมกับวัยของนักเรียน โดยคำนึงถึงความพร้อมของโรงเรียนและความสัมพันธ์กับชุมชนด้วย (สุมณ อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ , ม.ป.ป.)

โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครแต่ละโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาที่ไม่เหมือนกัน จากการศึกษาเอกสาร พบว่า การดำเนินงานกิจกรรมประเทืองปัญญาของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครจัดได้น่าสนใจหลายโรงเรียน แต่ในที่นี้จะนำเสนอการจัดกิจกรรมของโรงเรียนบางโรงเรียน เช่น

โรงเรียนวัดนิมมานรดี (2542) มีแนวทางดำเนินงานในลักษณะของโครงการ โดยใช้ชื่อว่า โครงการการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. วางแผนแนวทาง โดยการประชุมชี้แจงให้ครูทุกคนทราบ
2. สร้างระบบการดำเนินกิจกรรมในเรื่องต่อไปนี้
 - 2.1 เวลา ป. 3 – ป. 4 12.30 น. – 13.30 น. ทุกวัน ๆ ละ 20 ฐาน
 - ป. 5 – ป. 6 14.30 น. – 15.30 น. ทุกวัน ๆ ละ 19 ฐาน
 - 2.2 จัดเตรียมสถานที่ตามความเหมาะสม เช่น ห้องพิเศษ สนาม ฯลฯ
 - 2.3 จัดครูเข้ากิจกรรมตามความรู้ ความสามารถและความถนัด ทุกกลุ่มวิชา
3. ประสานสัมพันธ์ ผู้บริหาร ครู นักเรียน บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษา
 4. ร่วมกันริเริ่ม โดยเริ่มจากจุดเล็ก ๆ แล้วขยายผล เริ่มจากเวลาสั้น ๆ แล้วขยายเวลา เริ่มจากจำนวนกลุ่มไม่มาก ไปสู่กิจกรรมกลุ่มที่หลากหลาย
 5. ปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลักสูตรเป็นแกนหลัก
 6. พยายามเพิ่มเนื้อหาและกิจกรรมที่ต่อเนื่องหรือสูงขึ้น

โรงเรียนเพชรเกษม (จตุรงค์สงครามอนุสรณ์) (2544) มีแนวทางดำเนินงานในลักษณะของโครงการเช่นกัน โดยใช้ชื่อว่า โครงการพี่ช่วยน้อง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เสนอโครงการเพื่อขออนุมัติ
2. แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ และแบ่งกลุ่มนักเรียน
3. ประชุมกรรมการเพื่อวางแผนดำเนินการ
4. จัดทำเอกสารรายงานผลการดำเนินการเป็นระยะ

5. สรุปแนวทางการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

โรงเรียนเพชรเกษม (2544) มีนโยบายในการดำเนินการโครงการที่ช่วยน้อง โดยจะจัดทุกวันพุธในเวลา 14.30 น. – 15.30 น. จัดเป็นกลุ่มทั้งหมด 20 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะมีนักเรียน ตั้งแต่ชั้น ป. 1 – ป. 6 อยู่ในทุกกลุ่มคละกัน นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดกิจกรรมที่จะเรียนในแต่ละชั่วโมง โดยมีประธานกลุ่มและเลขาของกลุ่มเป็นผู้วางแผนนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา ประธานกลุ่มเป็นผู้บันทึกกิจกรรมและผลของกิจกรรมเสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนทุกครั้ง

โรงเรียนสายไหม (ทัศนารมย์อนุสรณ์) (2542) มีวิธีการดำเนินกิจกรรม ประเทืองปัญญา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. จัดตั้งกลุ่มสนใจให้ครูแต่ละสายชั้นสำรวจและประเมินความสามารถของตนเอง แล้วจัดตั้งกลุ่มสนใจภายในสายชั้นให้แตกต่างกันไปหลาย ๆ ด้านตามศักยภาพของตนเอง ครูที่จัดตั้งกลุ่มเรียกว่าที่ปรึกษา ที่ปรึกษากลุ่มจะเขียนโครงการเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานและรายงานผลการจัดกิจกรรมปลายภาคเรียน ภาคเรียนละ 1 ครั้ง

2. การเลือกเข้ากลุ่มสนใจ นักเรียนจะเลือกเข้ากลุ่มทั้ง 3 ประเภท คือ จริยธรรม ความสนใจ และกีฬา โดยเลือกประเภทละ 1 อย่าง ตามวุฒิภาวะและความสามารถของตน เมื่อครบ 1 ภาคเรียนสามารถเปลี่ยนกลุ่มสนใจใหม่ได้

3. เมื่อเข้ากลุ่มตามความสนใจแล้ว ครูผู้ดูแลกลุ่มจะรวบรวมรายชื่อสมาชิกกลุ่ม แล้วให้สมาชิกกลุ่มคัดเลือกประธาน รองประธาน และเลขานุการ แล้วร่วมกันกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมแต่ละประเภท แต่ละครั้งจนครบประมาณ 20 ครั้ง / ภาคเรียน

4. ในระหว่างดำเนินกิจกรรมที่ปรึกษากลุ่มจะประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อดูความก้าวหน้า ความสนใจ และความสามารถที่แท้จริงประกอบการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

โรงเรียนพระราม 9 กาญจนภิเษก (ม.ป.ป.) ได้กำหนดงานบริหารโครงการที่สำคัญของโรงเรียน คือ

1. โครงการประเทืองปัญญา เป็นการจัดกิจกรรมสู่ความเป็นเลิศ ก้าวสู่อาชีพและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

2. โครงการเลือกตั้งสภานักเรียน

จากการจัดกิจกรรมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดระบบการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของโรงเรียนที่จะส่งเสริมให้นักเรียนได้รับประโยชน์จากกิจกรรมอย่างแท้จริง

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ในด้านปรัชญา หลักการ และวัตถุประสงค์ของกิจกรรมประเทืองปัญญา การบริหารกิจกรรมประเทืองปัญญา การดำเนินการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา และการสนับสนุนการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา

3.1 ปรัชญา หลักการ และวัตถุประสงค์ของกิจกรรมประเทืองปัญญา

3.1.1 ปรัชญาพื้นฐาน

สุมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงปรัชญาพื้นฐานของกิจกรรมประเทืองปัญญา ไว้ว่า เด็กต้องการเสรีภาพและเรียนอย่างมีความสุข การจัดกิจกรรมควรจัดให้เด็กได้เรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจทั้งที่เป็นชีวิตจริงและจินตนาการ

สรุปได้ว่า กิจกรรมประเทืองปัญญามีปรัชญาที่คำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและจิตใจของเด็ก ให้เข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัด ความสนใจ และมีความสุขในการเรียน

3.1.2 หลักการพื้นฐาน

หลักการพื้นฐานของกิจกรรมประเทืองปัญญามีความสำคัญในการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของโรงเรียน ช่วยให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของชุมชน มีหลักในการปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน หลักการเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ มีดังนี้ (สุมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ , ม.ป.ป.)

1. แก่นแท้ของการสอนอยู่ที่การเรียนรู้ของผู้เรียน
2. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง ทุกเวลา ตลอดชีวิต
3. การเรียนรู้ที่แท้คือการได้สัมผัส สัมพันธ์ แลกเปลี่ยน โดยมีสื่อการเรียน

และสถานการณ์จริงมาช่วยเสริมให้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ ครูมีฉันทะต่อการสอน ศิษย์มีฉันทะต่อการเรียน ครูและศิษย์เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

5. การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาต้องเกิดขึ้นจากความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมงานของทุกฝ่าย

นอกจากนี้ โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครได้นำหลักการของกิจกรรมประเทืองปัญญาไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ที่คิดดี ทำดี และพัฒนาตนเองตามศักยภาพของแต่ละคนที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน เช่น

1. กิจกรรมประเทืองปัญญา (จริยธรรม)

ค่านิยมของสังคมเปลี่ยนไป ความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้คุณธรรมลดลงจึงต้องมีโครงการประเทืองปัญญาด้านจริยธรรม (โรงเรียนสายไหม , ม.ป.ป.)

2. กิจกรรมประเทืองปัญญา (โครงการการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา)

นักเรียนได้เรียนเนื้อหาหลักสูตรด้วยวิธีที่หลากหลาย ตามความถนัด ความสนใจ โดยไม่มีวิธีการหรือรูปแบบตายตัว เรียนอย่างมีความสุข โดยใช้สื่อและกิจกรรมเข้าช่วย มีความยืดหยุ่น คล่องตัว ปรับให้เข้ากับความพร้อมของโรงเรียนและชุมชน (โรงเรียนวัดนิมมานรดี , 2542)

3. กิจกรรมประเทืองปัญญา (โครงการพี่ช่วยน้อง)

สังคมขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ขาดคุณธรรม ไม่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การให้นักเรียนชั้น ป. 6 มีส่วนดูแลน้อง เป็นการฝึกให้มีความรับผิดชอบ คุณธรรม และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จะส่งเสริมด้านจิตใจของนักเรียนให้มีความอ่อนโยน เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม (โรงเรียนเพชรเกษม , 2544)

สรุปได้ว่า หลักการในการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหาของกิจกรรม แต่มีสาระสำคัญในการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น คุณธรรม จริยธรรม และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของกิจกรรมประเทืองปัญญาที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน โดยจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีเครื่องมือในการเรียนรู้เพื่อเสริมศักยภาพของตนเอง ครูและศิษย์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ผู้บริหารโรงเรียน ครู ชุมชน ร่วมมือกันในการดำเนินการจัดกิจกรรม

3.1.3 วัตถุประสงค์

สุนน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) ให้คำแนะนำเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมประเทืองปัญญาไว้ ดังนี้

1. นักเรียนมีสิทธิเลือกตามความสนใจ
 2. ผู้บริหาร ครู ชุมชน วางแผนร่วมกันในการจัดกิจกรรมตามความพร้อมและสภาพของโรงเรียนมุ่งสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
 3. กิจกรรมนี้ช่วยสร้างความรู้ ความคิด ความสามารถและความดีงามแก่เด็กได้
 4. นักเรียนมีโอกาสดูแสดงออก
 5. เป็นกิจกรรมที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นในลักษณะที่ผ่อนคลาย
 6. กิจกรรมที่หลากหลาย ใหม่เสมอช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์
 7. ได้รับความร่วมมือจากชุมชน และทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม
- โรงเรียนบางโรงในสังกัดกรุงเทพมหานครมีวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา ดังนี้

1. กิจกรรมประเทืองปัญญา (โครงการกิจกรรมประเทืองปัญญา)

- 1.1 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

- 1.2 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น
- 1.3 เพื่อให้นักเรียนมีทักษะพื้นฐานในการตัดสินใจด้วยตนเอง
- 1.4 เพื่อจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนให้ตรงตามความสนใจของนักเรียน

(โรงเรียนสายไหม , 2543)

2. กิจกรรมประเทืองปัญญา (โครงการการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา)
 - 2.1 เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ตามความถนัด
 - 2.2 เพื่อให้นักเรียนเกิดความสุขจากการเรียน
 - 2.3 เพื่อให้การเรียนรู้ต่าง ๆ เกิดขึ้นได้ทุกแห่ง ทุกเวลา ตลอดชีวิต
 - 2.4 เพื่อให้นักเรียนมีสิทธิเลือกตามความชอบใจ ความถนัด มีการแสดงออก
 - 2.5 เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ (โรงเรียนวัดนิมมานรดี , 2542)
3. กิจกรรมประเทืองปัญญา (โครงการกิจกรรมประเทืองปัญญา)
 - 3.1 เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของนักเรียนตามความถนัดและความสนใจ
 - 3.2 เพื่อให้นักเรียนมีความสุขและสนุกสนานในการเรียน
 - 3.3 เพื่อให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (โรงเรียน

วัดจันทร์แก้วจกณีนี , 2543)

4. กิจกรรมประเทืองปัญญา (โครงการกิจกรรมประเทืองปัญญา)
 - 4.1 เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายตามความสนใจของนักเรียน
 - 4.2 เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในด้านความรู้ ความคิดและความสามารถ
 - 4.3 เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข (โรงเรียนสุเหร่าทับช้าง , 2543)
5. กิจกรรมประเทืองปัญญา (โครงการพี่ช่วยน้อง)
 - 5.1 เพื่อให้นักเรียนชั้น ป.6 ได้มีการดูแลนักเรียนที่เล็กกว่า
 - 5.2 เพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมมากขึ้น
 - 5.3 เพื่อให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น
 - 5.4 เพื่อให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (โรงเรียนเพชรเกษม , 2544)

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของโรงเรียนที่กล่าวมาข้างต้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมด้านสติปัญญา มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น และเรียนอย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมประเทืองปัญญาที่ต้องการจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนค้นหาความถนัด ความสนใจ เพื่อพัฒนาตนเองในด้านการเรียน ปลูกฝังนิสัยที่ดี เข้าใจตนเอง ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับนักเรียน และนักเรียนกับครู อีกทั้งบุคลากรภายนอกให้ความร่วมมืออันดีต่อโรงเรียน

3.2 การบริหารกิจกรรมประเทืองปัญญา

การบริหารกิจกรรมประเทืองปัญญานั้น ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทที่สำคัญในการบริหารงานเพื่อให้เป็นไปตามแนวปฏิบัติในการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาซึ่งประกอบไปด้วย การวางแผน การจัดเวลาเข้าร่วมกิจกรรม การจัดเอกสารและสื่อ การจัดกลุ่มนักเรียน การจัดอาคารสถานที่ บุคลากร งบประมาณ และการประเมินผล

3.2.1 การวางแผน

สุมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) ได้เสนอแนะการวางแผนการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาไว้ว่า ควรวางแผนและทำความเข้าใจให้ตรงกัน คิดหารูปแบบเพื่อจัดกิจกรรมสำรวจความพร้อมของโรงเรียนและชุมชน วางแผนเรื่องสื่อการเรียนการสอน เลือกเนื้อหาที่จะนำมาจัดได้แล้วปรึกษาหารือว่าโรงเรียนจะจัดหรือไม่จัด

โรงเรียนเพชรเกษม (2544) มีการวางแผนการจัดโครงการที่ช่วยน้อง คือ

1. ประชุมครู ปรึกษา ทำความเข้าใจให้ตรงกันในเรื่องการจัดกิจกรรมที่ช่วยน้อง
ในโรงเรียน

2. สำรวจข้อมูลความสนใจของนักเรียน

3. สำรวจเนื้อหาสาระของหลักสูตรเรียงลำดับความสำคัญ

4. แบ่งกลุ่มนักเรียนระดับชั้น ป.1 – ป. 6 โดยจัดนักเรียนชั้น ป. 6 เป็นประธาน และเป็นแกนนำของกลุ่ม

การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนเช่นกัน ซึ่งบุคลากรทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันเพื่อเตรียมการในด้านต่าง ๆ ให้พร้อมสำหรับการจัดกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จ

3.2.2 การจัดเวลาเข้าร่วมกิจกรรม

สุมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) ได้อธิบายเกี่ยวกับเวลาเรียนในการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาไว้ โดยนำตารางสอนมาพิจารณาจัดช่วงเวลาที่เหมาะสม กำหนดเวลาให้แน่นอน เช่น หลังอาหารกลางวัน เวลาสุดท้ายของวัน

สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร (ม.ป.ป.) ได้จัดทำเอกสารตัวอย่างการปรับปรุงอัตราเวลาเรียนเพื่อจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาและการจัดตารางสอนที่มีการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา วันละ 1 ชั่วโมง พร้อมตัวอย่างกิจกรรมประเทืองปัญญาที่สัมพันธ์กับการจัดการเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ให้โรงเรียนได้แนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

ตารางเปรียบเทียบอัตราเวลาเรียนตลอดปีการศึกษา
ในการปรับปรุงเวลาเรียนเพื่อจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา

กลุ่ม	ระดับชั้น วิชา	ป.1 – 2			ป.3 - 4			ป.5 – 6		
		เดิม	ปรับ ปรุง	เวลา ที่ได้	เดิม	ปรับ ปรุง	เวลา ที่ได้	เดิม	ปรับ ปรุง	เวลา ที่ได้
1.ทักษะ	1.1 ภาษาไทย	1,050	960		600	600		300	360	
	1.2 คณิตศาสตร์	450	480		450	480		450	360	
	รวม	1,500	1,440	+60	1,050	1,080	-30	750	720	+30
2.สปช.	-	450	480	-30	600	600		750	600	+150
3.สสน.	3.1 พระพุทธศาสนา	180	120		180	120		180	120	
	3.2 ศิลปศึกษา				150	120		110	120	
	3.3 ดนตรี-นาฏศิลป์	490	360		150	120		120	120	
	3.4 พลศึกษา				150	120		110	120	
	3.5ลูกเสือ-ยุวกาชาด	80	120		120	120		80	120	
	รวม	750	600	+150	750	600	+150	600	600	-
4.กพอ.	4.1 งานบ้าน	100	120		200	240		300	240	
	4.2 งานเกษตร	100	60		200	120		300	120	
	4.3 งานเลือก	100	60		200	120		300	120	
	รวม	300	240	+60	600	480	+120	900	480	+420
5.ประสบการณ์ พิเศษ	-	600	240	+360	600	240	+360	600	600	-
	รวม	3,600	3,000	+600	3,600	3,000	+600	3,600	3,000	+600

*เวลาที่ได้จำนวน 600 คาบ/ปี นำมาจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาทุกวัน วันละ 3 คาบ
หมายเหตุ ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก 485 /2539 ลงวันที่ 29 พฤษภาคม 2539
เพิ่มเติมกลุ่มประสบการณ์พิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 4 ในหลักสูตรประถมศึกษา
พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ปีละ 600 คาบ

ที่มา : สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร , ม.ป.ป.

ตัวอย่าง

ตารางเปรียบเทียบจำนวนชั่วโมงสอนของทุกกลุ่มประสบการณ์ในหนึ่งสัปดาห์

ระดับชั้น	ป.1 – ป.2		ป.3 – ป.4		ป.5 – ป.6		ตัวอย่าง กิจกรรมประเทืองปัญญาที่สัมพันธ์กับ การจัดการเรียนการสอนในแต่ละกลุ่ม ประสบการณ์
	เดิม	ปรับ ปรุง	เดิม	ปรับ ปรุง	เดิม	ปรับ ปรุง	
กลุ่มประสบการณ์							
1.คณิตศาสตร์	5	4	4	4	4	3	คณิตคิดเร็ว จินตคณิต คิดเร็วคิดถูก
2.ภาษาไทย	8	8	5	5	4	3	ยูวกวี วาทศิลป์ ภาษาสโมสร รักการอ่าน
3.สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	4	4	5	5	5	5	สโมสรประชาธิปไตย ธรรมชาติกับชีวิต สูโลกกว้าง สิ่งแวดล้อม ทักษะชีวิต นักวิทยาศาสตร์น้อย
4.สร้างเสริมลักษณะนิสัย	6	5	6	5	5	5	ประเพณี-พิธีกรรม จิตรกรน้อย ดนตรีไทย นาฏศิลป์ ดนตรีสากล กีฬาในร่ม กีฬากลางแจ้ง
5.การทำงานและพื้นฐานอาชีพ	2	2	5	4	7	4	งานประดิษฐ์ งานช่าง งานครัว งานเกษตร งานเสริมสวย
6.ประสบการณ์พิเศษ	5	2	5	2	5	5	ภาษากับเพลง ฟุตฟิตฟอไฟ ชมรมภาษาอังกฤษ
รวม	30	25	30	25	30	25	หมายเหตุ ตัวอย่างกิจกรรม
กิจกรรมประเทืองปัญญา	-	5	-	5	-	5	ประเทืองปัญญา จากเอกสาร
รวม	30	30	30	30	30	30	ประกอบบทความ “การจัด กิจกรรมประเทืองปัญญา” ของ ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์

ที่มา : สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร , ม.ป.ป.

การจัดตารางสอนที่มีการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2

เวลา/ช.ม.ที่ วัน	8.30-9.30 (1)	9.30-10.30 (2)	10.30-11.30 (3)		12.30-13.30 (4)	13.30-14.30 (5)	14.30-15.30 (6)
จันทร์	คณิต	ไทย	สสน.		สปช.	ไทย	กิจกรรม ประเทืองปัญญา
อังคาร	สปช.	กพอ.	ไทย		สสน.	ไทย	กิจกรรม ประเทืองปัญญา
พุธ	คณิต	ไทย	สปช.	พัก	ประสบการณ์ พิเศษ	สสน.	กิจกรรม ประเทืองปัญญา
พฤหัสบดี	คณิต	สสน.	ไทย		ประสบการณ์ พิเศษ	ลูกเสือ – ยุวกาชาด	กิจกรรม ประเทืองปัญญา
ศุกร์	คณิต	ไทย	สปช.		กพอ.	ไทย	กิจกรรม ประเทืองปัญญา

คณิต	สัปดาห์ละ 12 คาบ (4 ช.ม.)	รวม 480 คาบ / ปี	
ไทย	สัปดาห์ละ 24 คาบ (8 ช.ม.)	รวม 960 คาบ / ปี	
สปช.	สัปดาห์ละ 12 คาบ (4 ช.ม.)	รวม 480 คาบ / ปี	
สสน.	สัปดาห์ละ 15 คาบ (5 ช.ม.)	รวม 600 คาบ / ปี	รวม 3,600 คาบ / ปี
กพอ.	สัปดาห์ละ 6 คาบ (2 ช.ม.)	รวม 240 คาบ / ปี	
ประสบการณ์พิเศษ	สัปดาห์ละ 6 คาบ (2 ช.ม.)	รวม 240 คาบ / ปี	
กิจกรรมประเทืองปัญญา	สัปดาห์ละ 15 คาบ (5 ช.ม.)	รวม 600 คาบ / ปี	

ที่มา : สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร , ม.ป.ป.

การจัดตารางสอนที่มีการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4

เวลา/ช.ม.ที่ วัน	8.30-9.30 (1)	9.30-10.30 (2)	10.30-11.30 (3)		12.30-13.30 (4)	13.30-14.30 (5)	14.30-15.30 (6)
จันทร์	คณิต	สปช.	ไทย	พัก	สสน.	ประสบการณ์ พิเศษ	กิจกรรม ประเทืองปัญญา
อังคาร	ไทย	สสน.	กพอ.		สปช.	คณิต	กิจกรรม ประเทืองปัญญา
พุธ	สปช.	คณิต	ไทย		กพอ.	ประสบการณ์ พิเศษ	กิจกรรม ประเทืองปัญญา
พฤหัสบดี	ไทย	สสน.	กพอ.		สปช.	ลูกเสือ – ยุวกาชาด	กิจกรรม ประเทืองปัญญา
ศุกร์	คณิต	กพอ.	ไทย		สสน.	สปช.	กิจกรรม ประเทืองปัญญา

คณิต	สัปดาห์ละ 12 คาบ (4 ช.ม.)	รวม 480 คาบ / ปี	
ไทย	สัปดาห์ละ 15 คาบ (5 ช.ม.)	รวม 600 คาบ / ปี	
สปช.	สัปดาห์ละ 15 คาบ (5 ช.ม.)	รวม 600 คาบ / ปี	
สสน.	สัปดาห์ละ 15 คาบ (5 ช.ม.)	รวม 600 คาบ / ปี	รวม 3,600 คาบ / ปี
กพอ.	สัปดาห์ละ 12 คาบ (4 ช.ม.)	รวม 480 คาบ / ปี	
ประสบการณ์พิเศษ	สัปดาห์ละ 6 คาบ (2 ช.ม.)	รวม 240 คาบ / ปี	
กิจกรรมประเทืองปัญญา	สัปดาห์ละ 15 คาบ (5 ช.ม.)	รวม 600 คาบ / ปี	

ที่มา : สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร , ม.ป.ป.

การจัดตารางสอนที่มีการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6

เวลา/ช.ม.ที่ วัน	8.30-9.30 (1)	9.30-10.30 (2)	10.30-11.30 (3)	พัก	12.30-13.30 (4)	13.30-14.30 (5)	14.30-15.30 (6)
จันทร์	ไทย	สปช.	สสน.		อังกฤษ	กพอ.	กิจกรรม ประเทืองปัญญา
อังคาร	คณิต	ไทย	อังกฤษ		สปช.	สสน.	กิจกรรม ประเทืองปัญญา
พุธ	สปช.	กพอ.	กพอ.		สสน.	อังกฤษ	กิจกรรม ประเทืองปัญญา
พฤหัสบดี	คณิต	ไทย	สปช.		อังกฤษ	ลูกเสือ – ยุวกาชาด	กิจกรรม ประเทืองปัญญา
ศุกร์	อังกฤษ	คณิต	กพอ.		สปช.	สสน.	กิจกรรม ประเทืองปัญญา

คณิต	สัปดาห์ละ 9 คาบ (3 ช.ม.)	รวม 360 คาบ / ปี	
ไทย	สัปดาห์ละ 9 คาบ (3 ช.ม.)	รวม 360 คาบ / ปี	
สปช.	สัปดาห์ละ 15 คาบ (5 ช.ม.)	รวม 600 คาบ / ปี	
สสน.	สัปดาห์ละ 15 คาบ (5 ช.ม.)	รวม 600 คาบ / ปี	รวม 3,600 คาบ / ปี
กพอ.	สัปดาห์ละ 12 คาบ (4 ช.ม.)	รวม 480 คาบ / ปี	
ประสบการณ์พิเศษ	สัปดาห์ละ 15 คาบ (5 ช.ม.)	รวม 600 คาบ / ปี	
กิจกรรมประเทืองปัญญา	สัปดาห์ละ 15 คาบ (5 ช.ม.)	รวม 600 คาบ / ปี	

ที่มา : สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร , ม.ป.ป.

นอกจากนี้ โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครมีการจัดเวลาให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม
ดังนี้

โรงเรียนเพชรเกษม (2541) มีการจัดเวลาเข้าร่วมเป็นระดับชั้น ป. 1 - ป. 2 ,
ป. 3 - ป. 4 และ ป. 5 - ป. 6 สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมงในเวลา 14.30 น. ถึงเวลา 15.30 น. และโรงเรียน
เพชรเกษม (2544) ได้จัดเวลาให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้ชั่วโมงสุดท้ายของทุกวันพุธ ตั้งแต่
เวลา 14.30 น. ถึงเวลา 15.30 น.

โรงเรียนวัดนิมมานรดี (2542) จัดเวลาในการร่วมกิจกรรมประเทืองปัญญาทุกวัน
ดังนี้

ป. 3 - ป. 4 เวลา 12.30 น. - 13.30 น.

ป. 5 - ป. 6 เวลา 14.30 น. - 15.30 น.

โรงเรียนสายไหม (2542) มีการจัดเวลาให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเป็นระดับชั้น
เป็นกิจกรรม 3 ประเภท คือ

1) ประเทืองปัญญาจริยธรรม จัดกิจกรรมชั้นละ 1 คาบ (50 นาที) ดังนี้

ป. 1 - ป. 2 วันจันทร์ เวลา 12.10 น. - 13.00 น.

ป. 3 - ป. 4 วันอังคาร เวลา 12.10 น. - 13.00 น.

ป. 5 - ป. 6 วันพุธ เวลา 12.10 น. - 13.00 น.

ป. 1 - ป. 3 วันศุกร์ เวลา 14.40 น. - 15.30 น.

2) ประเทืองปัญญาตามความสนใจ จัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 3 วัน ในวันจันทร์
วันอังคาร และวันพุธ เวลา 13.00 น - 13.50 น.

3) ประเทืองปัญญากีฬา จัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 1 วัน ในวันศุกร์ ดังนี้

ป. 1 - ป. 2 เวลา 9.20 น. - 10.10 น.

ป. 3 - ป. 4 เวลา 10.10 น. - 11.00 น.

ป. 5 - ป. 6 เวลา 12.10 น. - 13.00 น.

สรุปได้ว่า โรงเรียนสามารถจัดเวลาเรียนในวันใด เวลาใด และใช้ระยะเวลาในการ
จัดจำนวนไม่น้อยเท่าไรแล้วแต่ทางโรงเรียนจะกำหนด ขึ้นอยู่กับความพร้อมในการจัดกิจกรรม
ประเทืองปัญญาของโรงเรียน

3.2.3 การจัดเอกสารและสื่อ

สุนน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญานั้น
ทางโรงเรียนควรสำรวจและเตรียมสื่อ เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อโสตทัศน สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวัสดุ
สิ้นเปลือง ซึ่งโรงเรียนเพชรเกษม (2544) ให้นักเรียนเขียนรายงานความต้องการสื่อในการจัดกิจกรรม
เช่น กระดาษ สีเมจิก ฟุตบอล ฯลฯ เพื่อจัดให้ตรงกับความต้องการของนักเรียน

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญานั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการสำรวจและเตรียมสื่อประเภทต่าง ๆ ที่ผู้จัดกิจกรรมหรือที่นักเรียนต้องการไว้ให้เพียงพอและใช้อย่างสะดวกจะเป็นการสนับสนุนการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น

3.2.4 การจัดกลุ่มนักเรียน

สุมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป) อธิบายวิธีการจัดกลุ่มผู้เรียนกิจกรรมประเทืองปัญญาไว้ โดยสำรวจความสนใจของนักเรียนแล้วจัดกลุ่ม การจัดกลุ่มของนักเรียนอาจแบ่งกลุ่มได้ดังนี้ เช่น ป.1 – ป. 3 หรือ ป. 3 – ป. 4 จัด 10 กลุ่มกิจกรรม หรือจัดทีเดียวทุกชั้นพร้อมกันหมดทั้งโรงเรียนก็ได้

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครได้มีการจัดกลุ่มนักเรียน เช่น

โรงเรียนเพชรเกษม (2541) จัดเป็นระดับชั้น ป. 1 – ป. 2 , ป. 3 - ป. 4 และ ป.5 – ป. 6 และโรงเรียนเพชรเกษม (2544) ได้จัดเป็นกลุ่ม 20 กลุ่ม มีนักเรียนระดับชั้น ป.1– ป. 6 ละครึ่งไป กลุ่มละประมาณ 30 คน

โรงเรียนวัดนิมมานรดี (2542) จัดเป็นระดับชั้น ป. 3 – ป. 4 และ ป. 5 - ป. 6

โรงเรียนสายไหม (2542) จัดเป็นระดับชั้นในกิจกรรมแต่ละประเภท ได้แก่

1) ประเทืองปัญญาจริยธรรม จัดนักเรียนเป็น 3 ระดับ ชั้น ป. 1 – ป. 2 , ป. 3 - ป. 4 และ ป. 5 – ป. 6 ระดับละประมาณ 250 คน

2) ประเทืองปัญญาตามความสนใจ จัดนักเรียนเป็น 3 ระดับ คือ

ป.1 – ป. 2 จำนวนกิจกรรม 8 กิจกรรม นักเรียนประมาณ 31 – 33 คน / กลุ่ม

ป.3 – ป. 4 จำนวนกิจกรรม 9 กิจกรรม นักเรียนประมาณ 27 – 31 คน / กลุ่ม

ป.5 – ป. 6 จำนวนกิจกรรม 8 กิจกรรม นักเรียนประมาณ 30 – 32คน / กลุ่ม

3) ประเทืองปัญญากีฬา จัดนักเรียนเป็น 3 ระดับเช่นกัน คือ

ป.1 – ป. 2 จำนวน 8 ประเภทกีฬา กีฬาละ 28 คน / กลุ่ม

ป.3 – ป. 4 จำนวน 7 ประเภทกีฬา กีฬาละ 34 - 41 คน / กลุ่ม

ป.5 – ป. 6 จำนวน 7 ประเภทกีฬา กีฬาละ 32 – 37 คน / กลุ่ม

3.2.5 การจัดอาคารสถานที่

สุมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป) อธิบายว่า การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาควรมีการสำรวจสถานที่ในบริเวณโรงเรียนหรือนอกโรงเรียน หรือจัดห้องใหม่ในโรงเรียนก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสม

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้มีการจัดกิจกรรมในสถานที่ต่าง ๆ กันไปตามความเหมาะสมของโรงเรียน เช่น ห้องพิเศษ สนาม ฯลฯ (โรงเรียนวัดนิมมานรดี , 2542) จัดในห้องประชุมของโรงเรียน ห้องพิเศษประจำอาคารเรียน ลานอเนกประสงค์หน้าอาคารเรียน

บริเวณอื่น ที่นัดหมายเป็นกรณีพิเศษภายในโรงเรียน และห้องโสตทัศนอุปกรณ์ (โรงเรียนเพชรเกษม , 2541) หรือใช้มุมต่าง ๆ ในโรงเรียนตามความประสงค์ของกลุ่ม เช่น ในห้องสมุด สวนหย่อม หน้าระเบียงห้องเรียน ห้องประชุม ฯลฯ (โรงเรียนเพชรเกษม , 2544)

ดังนั้น ก่อนที่โรงเรียนจะจัดกิจกรรมควรมีการสำรวจสถานที่เสียก่อนเพื่อรองรับกิจกรรมที่จะจัดขึ้น ซึ่งพื้นที่เกือบทุกแห่งในโรงเรียนสามารถนำมาใช้จัดกิจกรรมได้ และบางกิจกรรมอาจต้องจัดนอกโรงเรียนก็ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรม

3.2.6 บุคลากร

สุนน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) ได้อธิบายว่า การจัดบุคลากรเข้าจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาควรมีการประชุมปรึกษาหารือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พิจารณาความเหมาะสมในการเข้าประจำกลุ่มต่าง ๆ หรือจัดหาวิทยากรจากชุมชนที่มีความสามารถ และผู้ที่สามารถใช้สื่อโสตทัศนฯ

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร บางโรงเรียนมีการจัดบุคลากรตัวอย่างเช่น การแต่งตั้งครูพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม 1 – 2 คน เพื่อเป็นที่ปรึกษาในแต่ละกลุ่มกิจกรรมนั้น ๆ ตลอดภาคเรียนของโครงการพี่ช่วยน้อง (โรงเรียนเพชรเกษม , 2544) หรือจัดตามความรู้ความสามารถ และความถนัดของกลุ่มวิชาของโครงการการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา (โรงเรียนวัดนิมมานรดี , 2542)

โรงเรียนสายไหม (2542) กำหนดให้ครูแต่ละสายชั้นสำรวจและประเมินความสามารถของตนเอง แล้วจัดตั้งกลุ่มสนใจภายในสายชั้นให้แตกต่างกันไปตามศักยภาพของครู โดยครูที่จัดตั้งกลุ่มเป็นที่ปรึกษา

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา ควรมีครูประจำกลุ่มเพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมซึ่งแตกต่างกันออกไป บางโรงเรียนจัดเข้ากลุ่มตามความรู้ความสามารถ และความถนัดของครู หรือบางโรงเรียนอาจจัดเพื่อให้ครูทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา และบางครั้งอาจช่วยเหลือนักเรียนได้เมื่อนักเรียนต้องการความช่วยเหลือจากครู อีกทั้งวิทยากรจากชุมชนที่มีความสามารถในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นบุคคลที่มีค่าอย่างยิ่งสำหรับการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของโรงเรียน

3.2.7 งบประมาณ

สุนน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา ควรหาเงินซึ่งอาจต้องใช้จ่ายในการเชิญวิทยากรและจัดซื้อสื่อ การจัดกิจกรรมจะได้มาจากชุมชนหรืองบประมาณของโรงเรียนหรือแหล่งอื่น ๆ ที่ให้การสนับสนุน

สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร (2541ข) ได้สนับสนุนโครงการในแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ในส่วนที่ใช้งบประมาณกรุงเทพมหานคร (งบประมาณโรงเรียน)

ต้องเป็นโครงการเกี่ยวกับการเรียนการสอนของโรงเรียน โครงการตามนโยบายผู้บริหาร กรุงเทพมหานคร โครงการที่ตอบสนองวิสัยทัศน์การศึกษากรุงเทพมหานคร เช่น การสอนภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย การสอนคอมพิวเตอร์ การสอนโดยให้เด็กเป็นศูนย์กลาง การส่งเสริมศักยภาพนักเรียน กิจกรรมประเทืองปัญญา ฯลฯ ซึ่งโรงเรียนวัดนิมมานรดี (2542) ได้กล่าวถึงแหล่งที่มาของค่าใช้จ่ายว่า เบิกจ่ายจากงบประมาณของกรุงเทพมหานคร ปีงบประมาณ 2542 หมาดรายจ่ายอื่นเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา ค่าวัสดุ และครุภัณฑ์

สรุปได้ว่า สำนักการศึกษาสนับสนุนให้โรงเรียนได้ใช้งบประมาณของกรุงเทพมหานคร เป็นแหล่งที่สำคัญ นอกจากนี้โรงเรียนก็สามารถรับการสนับสนุนจากแหล่งอื่นด้วย

3.2.8 การประเมินผล

สุนน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) อธิบายว่า การประเมินผลกิจกรรมประเทืองปัญญานั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันปรับปรุงแก้ไข เก็บข้อมูล แล้วบันทึกไว้ให้เป็นระบบเพื่อประเมินผลการจัดกิจกรรม แล้วเปรียบเทียบผลงานในโรงเรียนของตนเองว่าดีขึ้นมากน้อยเพียงใด

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีการประเมินผลการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา เช่น

โรงเรียนวัดนิมมานรดี (2542) มีวิธีการติดตามและประเมินผลโครงการ โดย

1. การสังเกตนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละฐาน
2. การประเมินผลตนเองของนักเรียนและครูประจำฐาน
3. การตอบแบบสอบถาม

โรงเรียนสายไหม (2542) มีวิธีการประเมินผลกิจกรรม โดยในระหว่างที่ครูจัดกิจกรรมครูจะประเมินผลในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อดูความก้าวหน้า ความสนใจ และความสามารถที่แท้จริงประกอบการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

โรงเรียนเพชรเกษม (2544) มีวิธีการประเมินผลการจัดกิจกรรม โดย

1. การตรวจบันทึกการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง
 2. การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน
 3. การตอบแบบสอบถาม
 4. การเปรียบเทียบการเรียนรู้ในชั้นเรียนกับการเรียนรู้ในกิจกรรมที่ช่วยน้อง
 5. ประชุมครูที่ปรึกษาประจำกลุ่มเดือนละครั้งเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
- ดังนั้น การประเมินผลการจัดกิจกรรมย่อมเกิดจากความร่วมมือจากหลายฝ่ายร่วมกัน

ทั้งกำลังกาย กำลังความคิด โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ในการประเมินผล เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของโรงเรียน

3.3 การดำเนินการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา

3.3.1 การจัดสภาพการเรียนรู้

สุนน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) อธิบายการจัดสภาพการเรียนรู้กิจกรรมประเทืองปัญญาว่า ครูควรสำรวจข้อมูลในโรงเรียนว่าควรจัดรูปแบบการจัดกิจกรรมอย่างไรจึงจะเหมาะสม เช่น แบ่งกลุ่มตามลักษณะของผู้เรียน แล้วจัดให้เหมาะสมกับสถานที่ที่จะใช้ในการจัดกิจกรรม

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาควรจัดสภาพการเรียนรู้กิจกรรมโดยคำนึงถึงลักษณะของ ผู้เรียนและเลือกใช้สถานที่จัดกิจกรรมตามลักษณะเฉพาะของแต่ละกิจกรรม

3.3.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครมีการจัดกิจกรรมโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น โรงเรียนสุเหร่าท้าวขางคลองบน มีชมรมห้องเรียนธรรมชาติ ซึ่งลักษณะของกิจกรรมนั้น ครูและนักเรียนจะร่วมกันประชุมวางแผน ตกลงกันว่าจะทำกิจกรรมอะไร ถ้าเลือกดูนกจะดูที่จุดไหน จะดูที่ประเภท นักเรียนจะแบ่งหน้าที่รับผิดชอบดูแลอุปกรณ์ดูนก มีการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติโดยใช้กระบวนการกลุ่มและทำงานร่วมกันเป็นทีม มีครูเป็นผู้กระตุ้นความคิดนักเรียน (วลัยลักษณ์ พิริยะสุวรรณค์ , ผู้รวบรวม , 2543)

สุนน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาให้แก่นักเรียนโดยการสำรวจความเข้าใจของนักเรียนเพื่อจัดกิจกรรมให้หลากหลายตามความสนใจของนักเรียน เช่น โรงเรียนอาจจะเน้นกิจกรรมด้านสุนทรียภาพ หรือเน้นกิจกรรมด้านทักษะทางภาษา หรือเน้นกิจกรรมที่จะนำไปสู่อาชีพ ดังตัวอย่างหัวเรื่องต่อไปนี้

ตัวอย่างหัวเรื่องที่จะนำไปสู่การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา ได้แก่ สู่โลกกว้าง ชมรมข่าวสารเหตุการณ์บ้านเมือง สโมสรประชาธิปไตย เมืองไทยของเรา ชุมชนของเรา ธรรมชาติกับชีวิต สิ่งแวดล้อม พลังงาน สุขภาพของเรา วาทศิลป์ ภาษาสโมสร รักการอ่าน เรียนรู้เรื่องเลข คิดเร็วคิดถูก ทักษะชีวิต คุณธรรมนำชีวิต ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะ จินตนาการ ดนตรีไทย ดนตรีสากล นาฏศิลป์ ขับร้อง ทำนองเสนาะ บางกอกเกมส์ กีฬาในร่ม กีฬากลางแจ้ง ลีลาเคลื่อนไหว งานประดิษฐ์ งานช่าง งานครัว งานเกษตร งานเสริมสวย งานบำเพ็ญประโยชน์ (รายละเอียดในภาคผนวก)

โรงเรียนเพชรเกษม (2541) ได้จัดกิจกรรม คือ

ป. 1 – ป. 2

จัดกิจกรรมในห้องศูนย์วิชาการ กิจกรรมภาคสนามในวิชาลูกเสือและยุวกาชาด กิจกรรมประชุมอบรมให้ความรู้ทั่วไป และสวดมนต์ประจำสัปดาห์

ป.3 – ป. 4

ดำเนินกิจกรรมโดยแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม แยกกิจกรรมตามฐานกลุ่มประสบการณ์มีอาจารย์รับผิดชอบประจำฐาน ได้แก่ กลุ่มทักษะภาษาไทย กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (ศิลปศึกษา) กลุ่มการงาน และพื้นฐานอาชีพ กิจกรรมภาคสนามในวิชาลูกเสือและยุวกาชาด และกิจกรรมประชุมอบรมให้ความรู้ทั่วไป และสวดมนต์ประจำสัปดาห์

ป.5 – ป.6

ดำเนินกิจกรรมโดยแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่มแยกกิจกรรมตามกลุ่มประสบการณ์ มีอาจารย์รับผิดชอบประจำฐาน ได้แก่ กลุ่มทักษะภาษาไทย กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (ศิลปศึกษา) (ดนตรี - นาฏศิลป์) กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ กลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) กิจกรรมภาคสนามในวิชาลูกเสือและยุวกาชาด กิจกรรมประชุมอบรมให้ความรู้ทั่วไป และสวดมนต์ประจำสัปดาห์

โรงเรียนวัดนิมมานรดี (2541) ได้จัดกิจกรรม คือ

ป. 3 – ป. 4

จัดกิจกรรมเป็นกลุ่มวิชา ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ อังกฤษ สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ดนตรี – นาฏศิลป์ งานบ้าน พลศึกษา ศิลปศึกษา การใช้ห้องสมุด และการปฐมพยาบาล

ป.5 – ป. 6

จัดกิจกรรมเป็นกลุ่มวิชา ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ อังกฤษ สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต งานบ้าน ศิลปศึกษา ดนตรี – นาฏศิลป์ จริยศึกษา การใช้ห้องสมุด และงานเลือก

โรงเรียนสายไหม (2542) ได้จัดกิจกรรม คือ

1. ประเทืองปัญญาจริยธรรม จัดกิจกรรม ได้แก่ สวดมนต์ ฟังนิทานอีสป ฟังข่าว เหตุการณ์สำคัญ นำเสนอตัวอย่างการกระทำที่ดี นักเรียนดีเด่นประจำสัปดาห์ และกิจกรรมโฮมรูม

2. ประเทืองปัญญาตามความสนใจ

3. ประเทืองปัญญากีฬา

โรงเรียนบางขุนเทียนศึกษา (2543) ได้จัดกิจกรรม ดังนี้

ป. 1 – ป. 2

กิจกรรมในศูนย์วิทยาการ กิจกรรมคอมพิวเตอร์ และกิจกรรมโฮมรูม

ป. 3 – ป. 4

กิจกรรมวิชาการ กิจกรรมคอมพิวเตอร์ กิจกรรมงานนาฏศิลป์ – ศิลปะ

กิจกรรมกีฬาและนันทนาการ และกิจกรรมโฮมรูม - ห้องสมุด

ป.5 - ป. 6

กิจกรรมโครงการทางวิชาการ กิจกรรมคอมพิวเตอร์ กิจกรรมดนตรีและ
นันทนาการ กิจกรรมนาฏศิลป์และศิลปะ กิจกรรมประดิษฐ์ตุ๊กตาเปลือกข้าวโพด
กิจกรรมประดิษฐ์รีไซเคิล (ทำดอกบัว) และกิจกรรมกีฬานันทนาการ - ห้องสมุด

โรงเรียนวัดฉัตรแก้วจงกลณี (2543) ได้จัดกิจกรรมประเทืองปัญญาเป็น
กลุ่มกิจกรรมคือ กลุ่มนาฏศิลป์ดนตรี กลุ่มลีลาศเรียงสรวาย กลุ่มงานประดิษฐ์กอร์ปอาหาร
กลุ่มสานศิลป์จิตรกร กลุ่มจรรยาทั่วไทย และกลุ่มไปเรียนคอมพิวเตอร์

โรงเรียนสุเหร่าทับช้าง (2543) มีการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาเป็นชมรม จำนวน
7 ชมรม คือ ชมรมคอมพิวเตอร์ ชมรมดนตรี ชมรมนาฏศิลป์ ชมรมกีฬา ชมรมศิลปะ
ชมรมขนมอบ และชมรมเกษตรและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมอะไรก็ได้ที่ทำให้ให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมโดย
ไม่เป็นอันตรายตามความถนัด ความสนใจ ช่วยเสริมการเรียนรู้ในการเรียนให้ดียิ่งขึ้น
ตามความพร้อมของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข คุณมีความชอบใน
การจัดกิจกรรมโดยยึดนักเรียนเป็นสำคัญ

3.3.3 การใช้สื่อและอุปกรณ์

อารมณ์ ใจเที่ยง (2537) ได้ให้แนวทางในการใช้สื่อ ดังนี้

1. สื่อต้องสัมพันธ์กับบทเรียนและตรงเป้าหมายในเรื่องที่จะสอน
2. เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหา นั้น ๆ ได้ดี
3. เลือกสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
4. เลือกสื่อที่ใช้สะดวก ไม่ยุ่งยากเกินไป
5. เลือกสื่อที่มีคุณภาพราคาไม่แพงจนเกินไป ถ้าผลิตเองต้องคุ้มค่า
6. เลือกใช้สื่อในปริมาณที่พอเหมาะ ไม่เป็นอันตราย สีสันดึงดูดความสนใจ และ

แปลกใหม่

สุมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรม
ประเทืองปัญญา ไว้ว่า ครูควรรหาแหล่งสื่อการศึกษาจากงานนิทรรศการวิชาการต่าง ๆ นอกจากนี้
ครูและนักเรียนได้มีโอกาสใช้สื่อประเภทต่าง ๆ มากขึ้น

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญานั้น ครูควรคัดเลือกและจัดหาสื่อ
หลาย ๆ ประเภทจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ให้ตรงกับเรื่องที่ครูจัดกิจกรรม นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้
สื่อเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ได้ดีขึ้น ครูได้ใช้สื่อมากขึ้น

3.3.4 การมีส่วนร่วม

สมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) อธิบายการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมว่า นักเรียนกับนักเรียน และนักเรียนกับครูมีความสัมพันธ์ที่ติดต่อกัน นักเรียนมีส่วนร่วมขณะจัดกิจกรรม ครูและนักเรียนต่างเฝ้าหาความรู้มากขึ้น

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา นั้น สิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่น คือ การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนั้น ๆ ในทางที่ตีระหว่างนักเรียนกับเพื่อน และนักเรียนกับครูซึ่งจะทำให้กิจกรรมดำเนินไปด้วยดีจนเสร็จสิ้นลง อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมในการหาความรู้เพิ่มเติมอีกด้วย

3.3.5 การวัดผลการเรียนรู้

การดำเนินกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมประเทืองปัญญา นอกจากจะมีวิธีการจัดที่หลากหลายเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้แล้ว การวัดผลการเรียนรู้ก็มีหลากหลายวิธีอีกด้วย

สมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) อธิบายว่า การวัดผลการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาสามารถทำได้หลายวิธี เช่น

1. การสังเกตการมีส่วนร่วมของนักเรียน
2. การแสดงท่าทีของนักเรียนเมื่อทำกิจกรรม
3. การซักถาม ตอบคำถาม การสนทนาอย่างเป็นกันเองระหว่างครูกับนักเรียน
4. การรวบรวมผลงานของนักเรียน
5. การใช้เทคนิควิธีที่ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์การร่วมกิจกรรม
6. การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ในชั้นเรียนกับการเรียนรู้กิจกรรมประเทืองปัญญา

ว่าเสริมกัน แตกต่างกัน หรือไม่ได้ผลเท่าที่ควร

โรงเรียนสายไหม (2542) มีวิธีการวัดผลระหว่างที่ครูจัดกิจกรรมโดยจะประเมินผลในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อดูความก้าวหน้า ความสนใจ และความสามารถที่แท้จริงประกอบการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ในระหว่างครูจัดกิจกรรมครูควรบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรม เช่น การสังเกต การซักถาม การรวบรวมผลงานนักเรียน การแสดงความคิดเห็น และการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ในชั้นเรียนกับการเรียนรู้กิจกรรมประเทืองปัญญา

3.4 การสนับสนุนการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา

3.4.1 การสนับสนุนการดำเนินการ

กิจกรรมนักเรียนควรให้ชุมชนมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมในโรงเรียนโดยไม่ให้ชุมชนรู้เห็นและร่วมกิจกรรมบ้างย่อมก่อให้เกิดผลเสีย คือจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนเท่าที่ควร โรงเรียนจึงควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้ทราบ เพราะบางกิจกรรมอาจขอความร่วมมือจาก

ชุมชนด้วย เพราะชุมชนจะมีกำลังผลักดัน เกื้อหนุนกิจกรรมนักเรียนได้เป็นอย่างดี (ปรากฏพรรณ สุวรรณสุข , 2526 อ้างถึงใน ดำรง ประเสริฐกุล , 2542) ผู้บริหารโรงเรียนให้คำปรึกษา เตรียมอุปกรณ์ สื่อต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ ให้ข้อมูลความรู้ และให้คณะกรรมการรูปแบบการจัดกิจกรรม ประเด็นปัญหาของโรงเรียนต่าง ๆ แล้วนำมาขยายผล (โรงเรียนเพชรเกษม , 2544)

สุมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ศูนย์วิชาการเขตมีบทบาทสำคัญ ในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมประเด็นปัญหาของโรงเรียน นอกจากนี้ คณะกรรมการโรงเรียน ชุมชน ผู้ปกครองต้องมีความเข้าใจและให้ความร่วมมือ ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญ สนับสนุน บุคลากรทุกฝ่ายเห็นคุณค่าและพร้อมที่จะทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมประเด็นปัญหา ของโรงเรียน

โดยสรุป การจัดกิจกรรมประเด็นปัญหาต้องการการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ได้แก่ ชุมชน คณะกรรมการโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้จัดกิจกรรม ตลอดจนผู้ปกครอง ซึ่งอาจ สนับสนุนในด้านที่แตกต่างกันแต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน

3.4.2 การนิเทศและติดตามผล

สุมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ผู้บริหารควรประชุมปรึกษาหารือ เพื่อให้ครูเข้าใจและเปลี่ยนแนวความคิดเดิมที่ทำให้สอนไม่ทันตามหลักสูตร และให้ความรู้ในการจัด กิจกรรม ช่วยกันดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจแนวการจัดกิจกรรมไปในทิศทาง เดียวกัน

โรงเรียนวัดนิมมานรดี (2542) ได้มีการติดตามผลการจัดโครงการกิจกรรม ประเด็นปัญหาโดยให้ครูและนักเรียนประเมินตนเอง

โรงเรียนเพชรเกษม (2544) ได้มีการนิเทศและติดตามผลการจัดโครงการ พี่ช่วยน้อง โดยสังเกตการจัดกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ปรับปรุงตาม ความเหมาะสม ให้ครูและนักเรียนประเมินตนเอง

กล่าวโดยสรุป การนิเทศและติดตามผลเป็นกระบวนการที่สำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อให้การจัดกิจกรรมประเด็นปัญหารุดรุดตามจุดมุ่งหมายจึงควรมีการนิเทศและติดตามผลเช่นกัน

3.4.3 การรับความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สุมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ (ม.ป.ป.) อธิบายว่า โรงเรียนควรติดต่อประสานงาน กับหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักการศึกษา ศูนย์วิชาการเขต หน่วยงานภาครัฐและ เอกชน คณะกรรมการโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง ตลอดจนบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนพร้อมที่ จะทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์กิจกรรมประเด็นปัญหา

การจัดกิจกรรมประเด็นปัญหาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ชมรมห้องเรียนธรรมชาติ ทชบ. รักต้นไม้ของโรงเรียนสุเหร่าท้าวข้างคลองบน เกิดขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2539 โดยได้รับการสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ในการดูแลและศึกษาธรรมชาติ จาก บริษัท เทเลคอมเอเชีย จำกัด (มหาชน) ต่อมา ในปี พ.ศ. 2540 สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้กำหนดนโยบายให้โรงเรียนในสังกัดจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา ทางโรงเรียนจึงบรรจุชมรม ๔ ลงในชั่วโมงกิจกรรมประเทืองปัญญา (วัลย์ลักษณ์ พิริยะสุรวงศ์ , ผู้รวบรวม ,2543 : 25-27)

โรงเรียนวัดจันทรแก้วจกกลณี (2543) ได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนพระรามหก เทคโนโลยี บางอ้อ สำนักงานเขตบางพลัด ในด้านวิทยากรและสถานที่เรียนคอมพิวเตอร์

โรงเรียนเพชรเกษม (2544) ได้รับความร่วมมือในการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา จากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น หน่วยงานสาธารณสุขจัดบริการเอกสารประกอบ เรื่อง การดูแลรักษาฟัน เพื่อให้นักเรียนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ถูกต้อง

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น โรงเรียนสามารถขอรับความร่วมมือจากหน่วยงานของทางราชการ หน่วยงานเอกชน ตลอดจนบุคลากรต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมให้แก่นักเรียนได้

4. การจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

4.1 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษา ตั้งแต่เริ่มสถาปนาเมื่อ พ.ศ. 2515 ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 โดยรับโอนการจัดการศึกษาจาก 2 องค์การ คือ เทศบาลนครหลวง และองค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรี

การจัดการศึกษาในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร เริ่มเมื่อ พ.ศ.2427 ที่วัดมหรธนพาราม โดยจัดตั้งองค์การรับผิดชอบเป็นกรมศึกษาธิการเมื่อ พ.ศ. 2430 และเป็นกระทรวงธรรมการ เมื่อ พ.ศ. 2435 ต่อมาในปี พ.ศ. 2441 มีโครงการศึกษาเกิดขึ้น โดยแบ่งความรับผิดชอบให้ กรมศึกษาธิการของกระทรวงธรรมการ จัดการศึกษาในกรุงเทพมหานคร และให้กระทรวงมหาดไทย จัดการศึกษาในหัวเมืองร่วมกับพระสงฆ์ ภายหลังได้ขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปถึงระดับตำบล และระหว่างปี พ.ศ. 2454 ถึง พ.ศ.2474 มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการประถมศึกษา 3 กระทรวง คือ

1. กระทรวงนครบาล รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในส่วนกลาง
2. กระทรวงมหาดไทย รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในส่วนภูมิภาค
3. กระทรวงธรรมการ ทำหน้าที่ประสานงานให้การศึกษาเป็นไปตามนโยบาย

(สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร , 2542ง)

ปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาตามมาตรา 89 (21) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 มีการจัดการศึกษาหลายระดับ และมีหลายรูปแบบ ซึ่งในส่วนของสำนักการศึกษา รับผิดชอบการจัดการศึกษาในโรงเรียน

ประถมศึกษาร่วมกับสำนักงานเขต จัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1. ก่อนประถมศึกษา จัดในรูปอนุบาล 2 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา

2. ประถมศึกษา จัดการศึกษาภาคบังคับเป็นหลัก (ชั้น ป.1 – ป. 6) ซึ่งมีโรงเรียนที่ทำการสอนทั้งหมด 431 โรงเรียน

3. มัธยมศึกษาตอนปลาย จัดนำร่อง 1 โรงเรียน ที่โรงเรียนประชานิเวศน์ สำนักงานเขตจตุจักร

นอกจากนี้ สำนักงานการศึกษาร่วมมือกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนเปิดสอนโรงเรียนผู้ใหญ่ ร่วมมือกับสำนักพัฒนาชุมชนเปิดโรงเรียนฝึกอาชีพภาคพิเศษนอกเวลาราชการของกรุงเทพมหานคร และขยายบริการเป็นโรงเรียนสามประโยชน์ (สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2543)

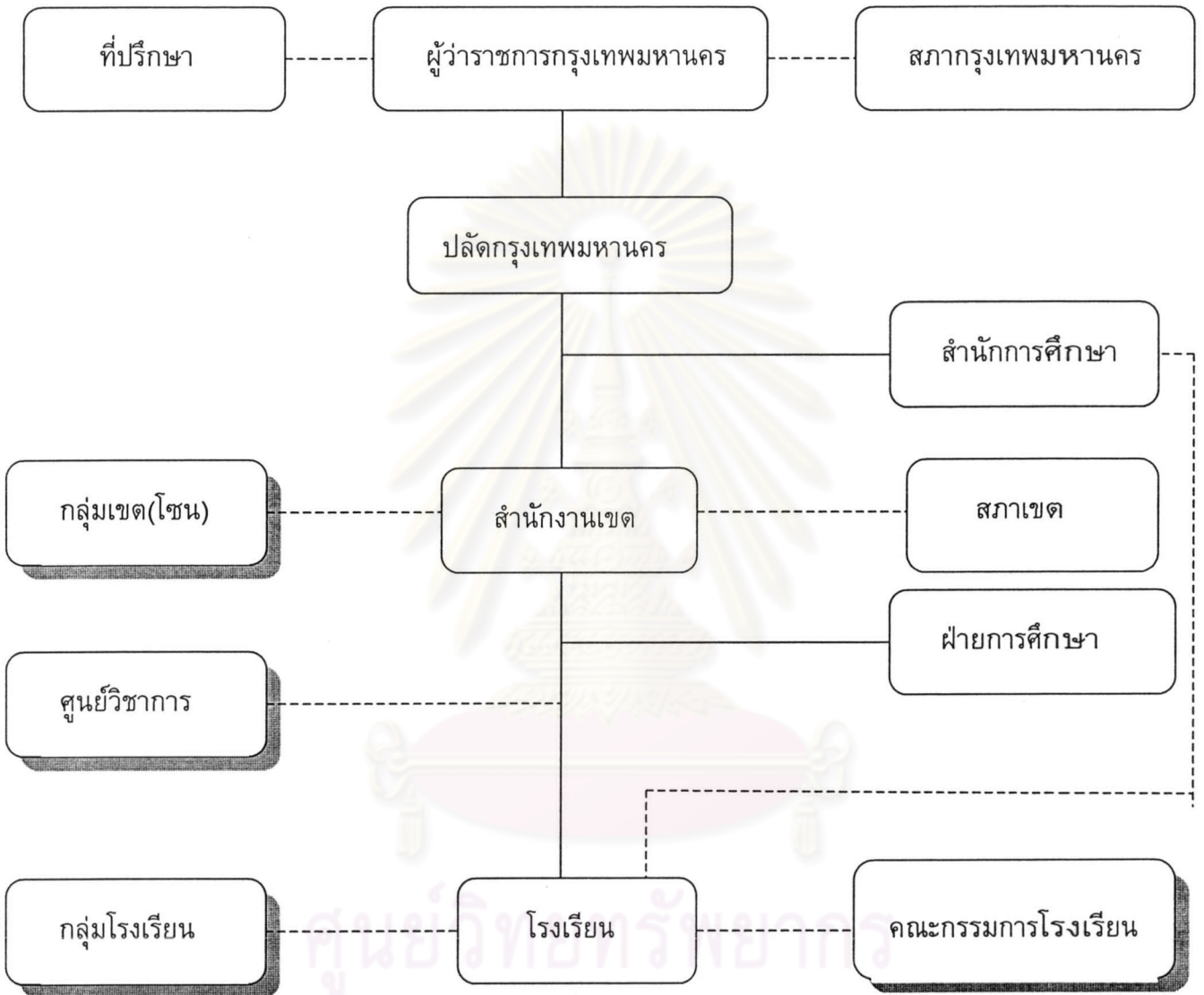
ดังนั้น เพื่อให้การจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศมีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ จึงได้มีการจัดโครงสร้างระบบบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานครขึ้น

4.2 โครงสร้างระบบบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

ระบบบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานครในส่วนของโรงเรียนประถมศึกษา จัดในลักษณะสายการบังคับบัญชา ผู้มีอำนาจ คือ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ปลัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขต และโรงเรียน โดยมีสำนักงานการศึกษาคือฝ่ายอำนวยการ หรือ หน่วยงานที่ปรึกษาส่งเสริมสนับสนุนในระดับกรุงเทพมหานคร และฝ่ายศึกษาธิการ เป็นส่วนราชการที่ทำหน้าที่เช่นเดียวกันในระดับสำนักงานเขต แสดงเป็นแผนภูมิ ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 1 โครงสร้างระบบบริหารการศึกษากรุงเทพมหานคร

หน่วยงานหรือส่วนราชการ

องค์กรที่จัดตั้งขึ้นภายในเพื่อส่งเสริมระบบ

ที่มา : สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร , 2543

จากโครงสร้างระบบบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ประกอบไปด้วยบุคคล และหน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าว และในส่วนของที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา จึงเป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักการศึกษาเพื่อให้ตอบสนองวิสัยทัศน์การศึกษาของกรุงเทพมหานคร

4.3 วิสัยทัศน์การศึกษาของกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจัดการศึกษา ซึ่งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน จะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีคุณภาพ อีกทั้งสถานศึกษายังต้องเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ

สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร (2543) อธิบายว่า วิสัยทัศน์กรุงเทพมหานครที่กำหนดไว้คือ “ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของกรุงเทพมหานคร ต้องก้าวหน้า มีมาตรฐานทันสมัย ดำรงความเป็นไทย ในความเป็นสากล ” ได้กำหนด เป้าหมาย วิสัยทัศน์ 2545 ว่า ภายในปีการศึกษา 2545 โรงเรียนของกรุงเทพมหานครจะต้องเป็น “ โรงเรียนแห่งความพึงพอใจ เป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่ออนาคตของเมือง ” (SMILE SCHOOL) ซึ่งได้กำหนดแนวทางเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 5 ประการ คือ

1. นักเรียนคุณภาพที่ทรงคุณค่าของเมือง (Student achievement and Productive citizen)
2. บริหารศูนย์การเรียนรู้ทันสมัย (Modern management)
3. ใช้เทคโนโลยีในทุกสาระการเรียนรู้ (Integrate technology into all subjects)
4. ศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต (Life – long learning)
5. ครูร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างมาตรฐาน (Excellent educators)

ทั้งนี้ กิจกรรมประเทืองปัญญา เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนให้นักเรียนได้เรียนรู้ทันความเปลี่ยนแปลงและใช้ชีวิตในเมืองหลวงได้อย่างมีความสุข ดังที่ในแผนงานการศึกษาของแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540 – 2544) ในรอบปี 2541 ระบุไว้ว่า ได้ส่งเสริมการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาเพื่อให้ตอบสนองกับสภาพสังคมเมืองในปัจจุบันที่ต้องการให้นักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครเป็นนักเรียนคุณภาพที่ทรงคุณค่าของเมือง

1. นักเรียนคุณภาพที่ทรงคุณค่าของเมือง (Student achievement and Productive citizen = S) ทุกโรงเรียนต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง มีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ สามารถนำเสนอเป็นแผนภาพที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ มีอิสระในการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ ค้นพบความรู้ได้เอง และนำความรู้ประสบการณ์ไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตน เป็นพลเมืองที่ทรงคุณค่าของเมืองในการพัฒนาสังคมส่วนรวม

2. **บริหารศูนย์การเรียนรู้ทันสมัย (Modern management = M)** กรุงเทพมหานคร จะสนับสนุนให้ทุกโรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เพื่ออนาคตที่มีการบริหารงานอย่างเป็นระบบ (**System Approach**) ครบวงจร (วงจร P D C A = Plan – Do – Check – Action) โดยคำนึงถึงแนวทางยึดพื้นที่ ภารกิจ การมีส่วนร่วม (AFP = Area – Function - Participation) เป็นหลัก เพื่อให้ระบบโรงเรียนเป็นระบบโรงเรียนเปิด (Open school) ที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา ระบบภูมิปัญญาท้องถิ่น โดย “ ร่วมกันคิดและเรียนรู้ ” กับครู ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้ประกอบการ ประสานกันเป็นเครือข่ายเพื่อรองรับการจัดการศึกษาพื้นฐาน 12 ปี ได้อย่างมีคุณภาพ

3. **ใช้เทคโนโลยีในทุกสาระการเรียนรู้ (Integrate technology into all subjects = I)** กรุงเทพมหานครจะส่งเสริมสนับสนุนและเสริมค่าการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learning - Focused) โดยนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในกระบวนการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูและนักเรียนสามารถใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือในการสร้างโอกาสการเรียนรู้เพื่อเข้าถึงมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

4. **ศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต (Life – long learning = L)** กรุงเทพมหานคร จะสนับสนุนให้โรงเรียนเป็น “ โรงเรียนสามประโยชน์ ” และผลักดันให้มีศูนย์การเรียนรู้เพื่ออนาคตในรูปแบบที่หลากหลาย (นอกเหนือจากห้องเรียน) เช่น ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน หรือสถานอื่นใดที่พลเมืองของกรุงเทพมหานครมีโอกาสใช้ค้นคว้าพัฒนาความรู้ รวมทั้งทักษะในด้านภาษาไทย การสื่อสาร และการรู้หนังสือ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสังคมเมืองที่สมบูรณ์แบบ และพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยครอบครัว ชุมชน นักธุรกิจ ร่วมเป็นคู่สัญญาในการสนับสนุนด้านการศึกษาและการฝึกอบรมที่จำเป็นแก่สังคม

5. **ครুর่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างมาตรฐาน (Excellent educators = E)** ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกคนจะต้องมีคุณภาพเป็นเลิศ มีวิสัยทัศน์ในวิชาชีพ มีความคิดสร้างสรรค์ กระตือรือร้น เป็นผู้ให้ความรู้ ให้เครื่องมือแสวงหาความรู้และจุดไฟแห่งการเรียนรู้แก่ผู้เรียน โดยจะจัดตั้งศูนย์พัฒนาครู ศูนย์พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมศักยภาพครูและผู้บริหารสู่ความเป็นเลิศ มีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

4.4 งาน / โครงการที่สำคัญในรอบปี 2541

จากรายงานการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ในรอบปีงบประมาณ 2541 สำนักการศึกษา ได้พัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานครทุกระดับ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ โดยมีงาน / โครงการที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. การอกระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียน
2. โครงการป้องกันการศึกษา
3. โครงการโรงเรียนสามประโยชน์

4. โครงการครูชาวต่างประเทศสอนภาษาอังกฤษนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
5. โครงการรับความช่วยเหลือจากองค์กร A Latter –Day Saint Charities (LDSC)
6. โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
7. โครงการสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน
8. โครงการส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
9. โครงการพัฒนาหลักสูตรสังคมเมือง
10. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
11. วิสัยทัศน์การจัดการศึกษาของคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครสู่การปฏิบัติ

สำหรับโครงการพัฒนาหลักสูตรสังคมเมือง เป็นโครงการสำคัญที่ส่งเสริมการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ตามนโยบายผู้บริหารกรุงเทพมหานคร นายพิจิตต รัตตกุล เพื่อปรับกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมเมือง โดยกำหนดให้ทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา วันละ 1 – 2 ชั่วโมง ให้เป็นกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อขยายประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็ก ในปีการศึกษา 2540 สำนักการศึกษาได้จัดประชุมทางวิชาการ โดยเชิญศาสตราจารย์ สุมน อมรวิวัฒน์ มาชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาให้กรรมการศูนย์วิชาการเขต เขตละ 5 คน นักวิชาการและศึกษานิเทศก์ อีกทั้งให้ศึกษาดูงานการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาที่โรงเรียนราชวินิต (ประถม) เพื่อจัดทำคู่มือและตารางการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาให้แก่โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร (สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร , 2541ก)

สรุปได้ว่า โครงการพัฒนาหลักสูตรสังคมเมือง เป็นโครงการสำคัญที่ส่งเสริมการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมุ่งหวังให้นักเรียนได้เรียนรู้ทันสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน และดำรงอยู่ในสังคมเมืองหลวงได้อย่างมีความสุข

5. สภาพการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

ผู้บริหารของกรุงเทพมหานครต้องการให้นักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครเรียนอย่างมีความสุข จึงได้มีนโยบายให้ทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาขึ้น ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอการสำรวจสภาพการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของสำนักการศึกษา และการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของโรงเรียนบางโรงในสังกัดกรุงเทพมหานคร

สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร (ม.ป.ป.) ได้สำรวจสภาพการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของโรงเรียนในระยะแรก พบว่า โรงเรียนไม่ทราบแนวทางที่ชัดเจน และการจัดกิจกรรมโดยเพิ่มชั่วโมงเรียนออกไปทำให้นักเรียนเกิดความเครียด ในปีการศึกษา 2541 ได้สำรวจรูปแบบลักษณะการจัดกิจกรรมตามความต้องการและสภาพปัญหาของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่

จัดกิจกรรมประเทืองปัญญา จากการติดตามผลในปีการศึกษา 2542 พบว่า โรงเรียนทุกโรงเรียนจัดให้มี ชั่วโมงกิจกรรมประเทืองปัญญาแต่จัดในรูปแบบที่แตกต่างกันตามสภาพของโรงเรียน เช่น จัดวันเว้นวัน จัดสัปดาห์ละ 2 - 3 ชั่วโมง จัดในชั่วโมงศูนย์วิทยาการ จัดเป็นสายชั้น ส่วนใหญ่จัด ทุกวัน ๆ ละ 1 ชั่วโมง และจัดในชั่วโมงเรียน ไม่ได้เพิ่มเวลาออกเหนือชั่วโมงเรียน สำหรับปัญหาและ อุปสรรค คือ ขาดแคลนงบประมาณ ขาดสื่อและวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม รองลงมา คือ จำนวน ครูในโรงเรียนมีน้อย และครูขาดความถนัดเฉพาะทาง โดยเฉพาะด้านพลศึกษา ศิลปะศึกษา วิทยาศาสตร์ ดนตรี นาฏศิลป์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่นักเรียนสนใจ ทำให้กิจกรรมไม่สนองความต้องการ ของนักเรียนได้ และการดูแลนักเรียนไม่ทั่วถึง อาคารสถานที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรม เช่น ไม่มีบริเวณหรือสนาม ไม่มีห้องพิเศษ และห้องกิจกรรม ฯลฯ

นางเยาว์ วิจิตรหงษ์ (2540) ได้ศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนที่มีต่อการจัด กิจกรรมประเทืองปัญญาในโรงเรียนสายใหม่ พบว่า ด้านนโยบายในการส่งเสริมการจัดกิจกรรม ประเทืองปัญญา ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรม มีการจัดทำแผนการจัด กิจกรรมไว้ตลอดปีการศึกษา การวางแผนจัดกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน ครู อาจารย์ทุกคน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ด้านบุคลากรและการประสานงานในการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา ให้เข้าในนโยบายวัตถุประสงค์แนวปฏิบัติของการจัดกิจกรรม มีการกำหนดแนวปฏิบัติในการติดต่อ ประสานงานการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาไว้ชัดเจน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม ประเทืองปัญญา โรงเรียนมีงบประมาณสนับสนุนด้านสื่อและอุปกรณ์การจัดกิจกรรมสำหรับ 1 ภาคเรียนเพียงพอกับความต้องการ และด้านการสรุปและประเมินผลการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา นั้น ครูสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของนักเรียนสม่ำเสมอ มีการซักถาม สนทนาอย่างเป็นกันเอง และเก็บรวบรวมผลงานนักเรียนไว้เป็นระบบ พบปัญหา เกี่ยวกับการจัดชั่วโมงกิจกรรมมี มากเกินไป ไม่มีเวลาเตรียมกิจกรรม ขาดความรู้ความชำนาญในการจัดกิจกรรม สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์และความร่วมมือของนักเรียนในการทำกิจกรรม

โรงเรียนสายใหม่ (2540) มีเอกสารการสรุปโครงการกิจกรรมประเทืองปัญญาไว้คือ เริ่มโครงการเดือนพฤษภาคม 2540 - มีนาคม 2541 นักเรียนชั้นป.1-ป.6 ทุกคนได้เข้าร่วมกิจกรรม ตามความสนใจ ได้รับความรู้ ประสบการณ์ ฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ได้ฝึกปฏิบัติ ได้ทดลอง สร้างผลงานเป็นของตนเอง และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นอย่างดี และโรงเรียนสายใหม่ (2542 - 2543) ได้มีการติดตามผล พบว่า โครงการกิจกรรมประเทืองปัญญาให้นักเรียนเข้าร่วม กิจกรรมตามความสนใจ ตั้งแต่ชั้นป.1 - ป.6 โดยแบ่งเป็นกิจกรรมประเทืองปัญญาตามความสนใจ กิจกรรมประเทืองปัญญาด้านกีฬา กิจกรรมประเทืองปัญญาด้านจริยธรรม ทำให้นักเรียนทุกคนได้ รับการพัฒนาศักยภาพ นำความรู้ความสามารถไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

โรงเรียนบางขุนเทียนศึกษา (2541) มีการสรุปการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านชั่วโมงการจัดมีความเหมาะสมโดยจัดชั้นละ 1 วัน จำนวน 1 ชั่วโมง ด้านตัวครูและฐานกิจกรรมนั้นบางกิจกรรมนักเรียนไม่สนใจ บางกิจกรรมนักเรียนมีมากเกินไป ครูแต่ละฐานมีเพียง 1 ท่านซึ่งน้อยเกินไป สำหรับด้านกิจกรรมประจำฐานบางกิจกรรมขาดอุปกรณ์หรือเครื่องมือ และนักเรียนต้องเข้ากิจกรรมเวียนสลับฐานของแต่ละสัปดาห์ทำให้กิจกรรมไม่ต่อเนื่อง ด้านห้องหรือสถานที่ปฏิบัติกิจกรรมมีบางฐานจัดชนกัน และในด้านนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม พบว่าไม่มีโอกาสทราบว่าเด็กคนใดเข้าฐานกิจกรรมใด

โรงเรียนวัดนิมมานรดี (2542) ได้สรุปการดำเนินงานตามโครงการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา ในภาคเรียนที่ 1 ไว้ว่า ประสบความสำเร็จไปด้วยดี บรรลุผลได้ในระดับหนึ่ง นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมประเทืองปัญญาที่โรงเรียนจัดด้วยความเรียบร้อย ในระดับ ป. 3 - ป. 4 ได้จัดแบ่งฐานกิจกรรมออกเป็น 20 ฐาน นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมครบทุกฐาน ได้เรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเล่นเป็นหลัก นักเรียนได้รับความสนุกสนานควบคู่กับความรู้ ตามความถนัดความสามารถของนักเรียนเอง ส่วนชั้น ป. 5 - ป. 6 ได้จัดแบ่งฐานกิจกรรมออกเป็น 19 ฐาน นักเรียนหมุนเวียนเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจดี พบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ โรงเรียนวัดนิมมานรดีเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ การเข้าร่วมกิจกรรมในบางฐานนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมได้ไม่เต็มที่เนื่องจากนักเรียนใช้ระยะเวลาไปยังฐานต่าง ๆ 10 - 15 นาที อีกทั้งขาดแคลนครูประจำฐานต่าง ๆ

โรงเรียนสุเหร่าทับช้าง (2543) ได้ทำการสรุปผลการดำเนินงานโครงการกิจกรรมประเทืองปัญญา ในปีการศึกษา 2543 จากการสอบถามและสัมภาษณ์ความคิดเห็นของครูผู้ร่วมโครงการ พบว่า ในด้านการจัดการประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง และนักเรียนมีความพึงพอใจในระดับน่าพอใจ พบปัญหาและอุปสรรค คือ ขาดเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ บางโอกาสครูติดงานราชการทำให้กิจกรรมดำเนินไปไม่ต่อเนื่อง ขาดเงินสนับสนุน และนักเรียนมีความสนใจที่หลากหลายต้องการให้เปิดหลายชมรมแต่ครูมีไม่เพียงพอ

โรงเรียนเพชรเกษม (2544) ได้สำรวจการจัดโครงการพี่ช่วยน้องของครู ในภาคเรียนที่ 1 พบว่า จัดนักเรียนเป็นกลุ่ม ทั้งหมด 20 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มประกอบไปด้วยนักเรียนทุกระดับ ตั้งแต่ชั้น ป.1 - ป. 6 ส่วนใหญ่ครูจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนปฏิบัติเป็นกลุ่ม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก ให้นักเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกทั้งให้ความเห็นว่าการจัดกิจกรรมพี่ช่วยน้องต่างจากการเรียนในชั้นเรียนตามปกติ พบปัญหาในการจัดกิจกรรมในด้านการจัดกลุ่มนักเรียน ในแต่ละกลุ่มมีนักเรียนทุกระดับทำให้ความสนใจและความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมจะต่างกันมาก ทำให้กิจกรรมดำเนินไปไม่ตรงตามแผนที่กำหนด นักเรียนที่เป็นผู้นำของกลุ่มขาดการวางแผนการจัดกิจกรรม นักเรียนหนักกลุ่ม ไม่สามารถจัดกิจกรรมบางกิจกรรมที่นักเรียนสนใจได้ นอกจากนี้ทางโรงเรียนได้มีการสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน พบว่า ในแต่ละกลุ่มกิจกรรม

จำนวน 20 กิจกรรมประสบความสำเร็จอยู่ในระดับมาก ในด้านนักเรียนมีความชอบครูที่จัดกิจกรรม การเข้าร่วมกิจกรรม สถานที่จัดกิจกรรม วิธีการเรียนรู้ ประเภทของกิจกรรม ใช้สื่อและอุปกรณ์ และนักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกับครูว่ากิจกรรม ที่ช่วยน้องต่างจากการเรียนตามปกติ พบปัญหาในการปกครองกันในกลุ่ม เช่น น้องไม่เชื่อฟังพี่ สมาชิกหนีกลุ่ม ฯลฯ สถานที่ไม่สะดวก สื่ออุปกรณ์ไม่เพียงพอ

จากการศึกษาข้อมูลการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา จะเห็นได้ว่าโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร มีการจัดชั่วโมงกิจกรรมประเทืองปัญญา จัดในรูปแบบที่แตกต่างกัน โดย มุ่งหมายให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองและอยู่ร่วมกันอย่างเป็นมิตร นอกจากนี้ ยังมีโรงเรียนที่จัด กิจกรรมในลักษณะของกิจกรรมประเทืองปัญญา โดยมีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน คือการจัดโครงการ ส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนโรงเรียนราชวินิต และการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย

6. สภาพการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพนักเรียนของโรงเรียนราชวินิต และโรงเรียน วชิราวุธวิทยาลัย

6.1 การจัดโครงการส่งเสริมศักยภาพนักเรียนของโรงเรียนราชวินิต สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

โรงเรียนราชวินิต (2544) จัดโครงการส่งเสริมศักยภาพนักเรียน มีแนวคิดคือ เด็ก เป็นคนสำคัญ เด็กมีความแตกต่าง และการพัฒนาเด็กเป็นองค์รวม ด้วยเหตุนี้ โรงเรียนจึงจัด โครงการส่งเสริมศักยภาพนักเรียน โดยใช้เวลาหลังเลิกเรียน ระหว่าง 14.40 - 15.30 น. มีกิจกรรม ให้เลือก 2 ประเภท คือ

1. กิจกรรมเสริมปัญญา เรียน 4 วัน ต่อสัปดาห์ วันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดี เป็น การทบทวนความรู้ กิจกรรมเสริมวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาไทย สปช.

2. กิจกรรมชุมนุม เลือกได้หลากหลายตามความถนัดและความสนใจ เรียน 2 วัน ต่อสัปดาห์ รับสมัครชุมนุมละประมาณ 20 คน นักเรียนสามารถสมัคร ได้คนละ 2 ชุมนุม ซึ่ง ชุมนุมที่เปิดมี 29 ชุมนุม ประกอบไปด้วย ชุมนุมภาษาพาสนุก ชุมนุมคณิตคิดเพลิน ชุมนุม คณิตศาสตร์ ชุมนุมจินตคณิต ชุมนุมวิทยาศาสตร์ ชุมนุมจิตกรน้อย ชุมนุม Dancer Club ชุมนุมนาฏศิลป์ไทย ชุมนุมโยน ชุมนุมบิลเล่ย์ ชุมนุมบาสเก็ตบอล ชุมนุมเทเบิลเทนนิส ชุมนุม เทควันโด ชุมนุมยิมนาสติก ชุมนุมฟุตบอล ชุมนุมว่ายน้ำ ชุมนุมดนตรีไทย ชุมนุมดนตรีสากล ชุมนุมโยธาวิชาดี ชุมนุมอาหารไทย ชุมนุมเซรามิค ชุมนุมคอมพิวเตอร์ ชุมนุมภาษาอังกฤษ ชุมนุมภาษาจีน ชุมนุมภาษาญี่ปุ่น ชุมนุมบาคติ ชุมนุมศิลปะป้องกันตัวของไทยขั้นพื้นฐาน ชุมนุมห้องสมุด IT ชุมนุมนักอ่าน

วิธีดำเนินการ

1. สำรวจความต้องการ ความสนใจของนักเรียนและผู้ปกครอง
2. เสนอกรรมการสมาคมผู้ปกครองและครูโรงเรียนราชวินิต กรรมการโรงเรียน และสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เพื่อพิจารณาอนุมัติ
3. สรรหาครูและอาสาสมัครเพิ่มเติม เช่น ชุมนุมภาษาอังกฤษ ชุมนุมกีฬา ชุมนุมเทควันโด ชุมนุมภาษาจีน ชุมนุมภาษาญี่ปุ่น ชุมนุมบัลเลต์ เป็นต้น
4. กำหนดหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอน
5. ประเมินผล และเสนอผลงานทุกภาคเรียน

ผลที่ได้รับ

1. นักเรียนเกิดความมานะพยายาม ตั้งใจเรียนอย่างมีความสุข
2. นักเรียนมีโอกาสดำเนินการได้แสดงความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และมั่นใจในตนเองมากขึ้น
3. นักเรียนมีทักษะ เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และสร้างผลงานด้วยตนเองได้อย่างดี

6.2 การจัดกิจกรรมวันเสาร์ของโรงเรียนนวมินทราชูทิศวิทยาลัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

โรงเรียนนวมินทราชูทิศวิทยาลัย (2544) จัดการศึกษาเพื่อให้ทางเลือกแก่ผู้เรียนตามแนวทางระบบโรงเรียนเปิด (open school) จึงใช้เวลาวันเสาร์ที่นักเรียนอยู่โรงเรียน ระหว่างเวลา 9.00 – 11.00 น. จัดกิจกรรมให้นักเรียนเลือก ดังนี้

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริศึกษา อาสาสมัครในสวนสัตว์ดุสิต มวยไทย Book Club สื่อสร้างสรรค์ กอล์ฟ เปิดโลกกว้าง กล้าคิด - กล้าทำ ดินประดิษฐ์ ใจใส คอมพิวเตอร์สร้างสรรค์ ละครสวยด้วยมือเรา นักวิทยาศาสตร์รุ่นจิ๋ว พ่อบ้านเข้าครัว บันน้ำใจให้น้อง อ่านดีมีรางวัล เวทีนี้ของพี่กับน้อง สนามนี้มีแต่พี่กับน้อง Zero Waste สมบัติของผู้ดีวันละข้อ การตัดต่อเสียงเบื้องต้น ก้าวไปกับไอที ฯลฯ

วิธีดำเนินการ

1. ครูและนักเรียนประชุมร่วมกันเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ
2. เปิดรับสมัครนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม
3. นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม
4. จัดทำแบบสอบถามหลังจากสิ้นสุดระยะเวลาทำกิจกรรม
5. สรุปและประเมินผลกิจกรรมเพื่อแก้ไขปรับปรุง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนเกิดทักษะและพัฒนาความสามารถของตนเองได้
2. นักเรียนได้ทำกิจกรรมที่หลากหลายตามความสนใจของตนเอง
3. นักเรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน
4. นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

บทสรุป

เด็กในปัจจุบันอยู่ในยุคสารสนเทศเน้นความสำคัญที่ข่าวสารข้อมูลซึ่งได้จาก อิเล็กทรอนิกส์และใยแก้วนำแสงเป็นอาทิ ซึ่งจะสามารถหาความรู้จากแหล่งความรู้ที่มีอยู่รอบตัวได้ดี ถ้ามีวิธีคิดและกระบวนการที่รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี

กิจกรรมประเทืองปัญญาเป็นนวัตกรรมทางการสอนที่เข้าสู่ระบบการศึกษาเนื่องจาก ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายพิจิตต์ รัตตกุล ต้องการให้นักเรียนได้เรียนเนื้อหาหลักสูตรที่หลากหลายตามความความถนัดและตามความสนใจของตนเอง เรียนอย่างมีความสุข ซึ่งตรงกับแนวคิดของ สุมณ อมรวิวัฒน์ ที่ต้องการให้มีการจัดการเรียนแบบ “ลดเวลาสอน เพิ่มเวลา การเรียนรู้”

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้จัดระบบการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาของโรงเรียนให้บรรลุ วัตถุประสงค์ จึงควรให้ความสำคัญในด้านปรัชญา หลักการ และวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ประเทืองปัญญา การบริหารกิจกรรมประเทืองปัญญา ซึ่งประกอบไปด้วย การวางแผน การจัดเวลาเรียน การจัดเอกสารและสื่อ การจัดกลุ่มนักเรียน การจัดอาคารสถานที่ บุคลากร งบประมาณ และการประเมินผล ในด้านการสนับสนุนการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญา ได้แก่ การสนับสนุนการดำเนินการ การนิเทศและติดตามผล และการรับความร่วมมือและประสานงานกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผู้ที่มีความสำคัญในการจัดกิจกรรมประเทืองปัญญาเป็นอย่างมาก คือครู หรือ วิทยากรที่โรงเรียนมอบหมายให้จัดกิจกรรมประเทืองปัญญา ควรมีความรู้ในด้านการดำเนินการจัด กิจกรรมประเทืองปัญญาเป็นอย่างดี ซึ่งประกอบไปด้วย การจัดสภาพการเรียน การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ การใช้สื่อและอุปกรณ์ การมีส่วนร่วม และการวัดผลการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนให้ ได้มีโอกาสแสดงออก เรียนโดยไม่เครียด มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนและให้มีการพัฒนาเต็มตาม ศักยภาพของแต่ละบุคคล